



OULUN YLIOPISTO
UNIVERSITY of OULU

Väisänen Aino-Mari

"Maalaa mun kaa!"

Aikuisen ja lapsen vuorovaikutus lapsen piirtäessä ja maalatessa

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma

KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA

Kajaanin opettajankoulutusyksikkö

Varhaiskasvatuksen koulutus

2013



Kajaanin opettajankoulutusyksikkö Varhaiskasvatuksen koulutus		Tekijä Väisänen Aino-Mari	
Työn nimi ”Maalaa mun kaa!” Aikuisen ja lapsen vuorovaikutus lapsen piirtäessä ja maalatessa			
Pääaine Kasvatustiede	Työn laji Pro gradu -tutkielma	Aika huhtikuu 2013	Sivumäärä 35 ja 1 liite
Tiivistelmä			
<p>Tutkimuksen lähtökohtana on vuorovaikutus ja kuvallinen ilmaisu. Taustalla toimii oma kiinnostukseni taidekasvatukseen, ilmaisutaidollisiin aineisiin ja erilaisiin vuorovaikutustilanteisiin. Niin koulussa kuin päiväkodissakin aikuisen ja lapsen välisiä kohtaamisia tapahtuu valtavan paljon yhden päivän aikana. Tutkimuksessa tuodaan esille seikkoja, jotka vaikuttavat näiden kohtaamisten laatuun tietyn toiminnan aikana.</p> <p>Tutkimuksessa nostetaan esille seikkoja, jotka vaikuttavat aikuisen ja lapsen väliseen vuorovaikutussuhteeseen, vuorovaikutuksen onnistumiseen ja vastavuoroisuuteen tai vuorovaikutuksen epäonnistumiseen ja loppumiseen taidekasvatustilanteessa. Tutkimuksen taustateorioina ovat Vygotskin ja Piaget’n teoriat. Vygotskin teorian mukaan kehitys on aina tulosta sosiaalisesta vuorovaikutuksesta kun taas Piaget’n teoria korostaa lapsen yksilöllistä aktiivisuutta enemmän kuin vuorovaikutuksen merkitystä vaikka sekin on tärkeä. Tutkimuksessa tuodaan myös esille lähikehityksen vyöhykkeen merkitys lapsen oppimisessa ja vuorovaikutustilanteissa. Lähikehityksen vyöhykkeellä tarkoitetaan lapsen taitotason rajavyöhykettä, jolla toimiessaan lapsi alussa tarvitsee apua aikuiselta tai taitavammalta lapselta ja harjoittelun jälkeen kykenee selviytymään samoista tehtävistä itsenäisesti. Teoriaosassa tarkastellaan myös lapsen kuvallisen ilmaisun kehityksen eri vaiheita ja yhdessä maalaamisen merkityksiä.</p> <p>Tutkimus on laadullinen tapaustutkimus ja tutkimusmenetelmänä käytetään videoanalyysia. Videot ovat Kajaanin opettajankoulutusyksikön Silmu-kerhossa vuonna 2005 kuvattua materiaalia. Tutkimusmateriaalissa lapsi tai useampi lapsi maalaa yksin, yhdessä toisten lasten kanssa tai yhdessä aikuisen kanssa kertoen samalla maalauksestaan tarinaa. Analyysi kohdistuu sekä lapsen ja aikuisen että lapsen ja toisen lapsen väliseen vuorovaikutukseen, vuorovaikutuksen laatuun ja sen kehittymiseen johtaviin tekijöihin kolmessa kategoriassa. Verbaalisen vuorovaikutuksen lisäksi tutkimuksessa nostetaan esille nonverbaalisen vuorovaikutuksen merkitystä.</p> <p>Tutkimustulokset jaetaan kolmeen kategoriaan. Ensimmäisessä aikuinen toimii aktiivisena osapuolena, esittää paljon kysymyksiä ja pyrkii viemään tilannetta aikuisen valitsemaan suuntaan. Tässä vaiheessa aikuinen on valinnut aiheen lasten maalauksille ja yrittää saada lapset kiinnostumaan valmiista aiheesta. Aikuinen toimii aktiivisena vuorovaikutuksen osapuolena ja lapset ovat varsin passiivisia. Seuraavassa episodissa aikuinen antaa lapselle tilaa ja aikaa reagoida aikuisen ideoihin ja kehitellä omia ideoita. Aikuinen ei enää tuo esille omaa ennakoitua valitsemaansa aihetta, vaan kysyy lapselta, mitä hän haluaa maalata. Kolmannessa episodissa lapsi ottaa aktiivisemmän roolin tarinan kerojana ja lopulta myös aikuisen mukaan tarinaansa. Aikuisen rooli ei ole enää aktiivinen vaan aikuinen kuuntelee lasta. Aikuinen eläytyy lasten tarinaan saa aikaan muutoksen maalaustilanteen tunnelmassa. Kaikki tilanteet ovat lämminhenkisiä.</p> <p>Tutkimuksen tuloksissa nostetaan esille konkreettisesti, kuinka pienillä asioilla aikuinen voi vaikuttaa vuorovaikutustilanteeseen lapsen kanssa ja kuinka vuorovaikutusta voi viedä eteenpäin. Aikuisen ja lapsen välisiä vuorovaikutustilanteita on perheissä, kouluissa, päiväkodeissa, kerhoissa. Aikuisen kannattaa kiinnittää huomiota vuorovaikutustilanteiden suunnitteluun, ilmapiiriin ja rohkaista lasta ilmaisemaan omia ajatuksiaan niin sanoilla kuin kuvia tekemällä. Yleensä aikuinen toimii joko hyvän vuorovaikutuksen mahdollistajana tai sen estäjänä. Lapsen omaa ilmaisua ja luottamusta itseensä tukevat tilanteet, joissa lapsi tulee kuulluksi ja kohdatuksi omana itsenään ja tilanteet, joissa lapsen ideoita ja ajatuksia arvostetaan.</p>			
Asiasanat kuvallinen ilmaisu, varhaiskasvatus, vuorovaikutus			

SISÄLLYS

1 Johdanto	1
2 Vuorovaikutuksen merkitys	3
2.1 Kehityksen edellytyksenä toimii vuorovaikutus	3
2.2 Lähikehityksen vyöhyke	7
2.3 Juonellinen ajattelu - kertova lapsi	9
3 Lapsi kuvan tekijänä	11
3.1 Kuvallisen kehityksen vaiheita	11
3.2 Maalataan yhdessä	13
4 Tutkimuskysymykset	15
5 Tutkimuksen toteuttaminen	17
5.1 Laadullinen tapaustutkimus ja videointi aineistonkeruumenetelmänä	17
5.2 Tutkimusympäristö ja tutkittavat	18
5.3 Tutkimusaineiston esittely	19
5.3.1 Tilanteet 1 ja 2 (20 min)	19
5.3.2 Tilanne 3 (26 min)	20
5.4 Videoanalyysi	21
5.5 Aineiston ja analyysin luotettavuus	23
6 Tutkimustulokset	25
6.1 Aikuinen kyselijänä	25
6.2 Aikuisen ja lapsen välinen vuorovaikutus herää	27
6.3 Lapsi ottaa aikuisen mukaan	29
6.4 Tulosten tarkastelua	30
7 Pohdinta	32
Lähteet	34
Liitteet	36

1 JOHDANTO

Aikuisen ja lapsen välinen vuorovaikutus on perustana kasvatukselle niin päivähoitossa, kerhoissa kun kotona hoidettaessa. Olen täysin vakuuttunut, että pieni lapsi haluaa olla vuorovaikutussuhteessa niin aikuisen kun vertaistenkin kanssa. Lapsi on luonnostaan aktiivinen, kiinnostunut ihmisistä ja omaa halun kuulua ryhmään.

Olen opintojeni ohella työskennellyt ja suorittanut harjoitteluja erilaisissa päiväkodeissa. Olen saanut huomata, kuinka suuri merkitys päiväkotiryhmälle sen aikuiset ovat. Vaikka lapsia olisi paljon ja vaikka lapset olisivat haastavia, aikuisen merkitys ilmapiirille on käsin kosketeltava. Se, miten aikuiset ovat vuorovaikutuksessa keskenään, vaikuttaa paljon työilmapiiriin ja aikuisten omaan jaksamiseen. Mietittyäni hetken päiväkoteja ja sitä, miksi siellä tehdään työtä, tulen lopputulokseen: lapsia ja perheitä varten. Lapsi viettää aikaansa päiväkotiryhmässä useita tunteja päivässä, eikä lapsi voi itse vaikuttaa päivän aikana kohtaamiinsa aikuisiin. Jotta lapsella olisi hyvä olla, turvallista kasvaa, kokeilla ja oppia uutta, täytyy aikuisten olla erityisen sensitiivisiä lapsia kohtaan.

Lapsen ja aikuisen välisessä vuorovaikutuksessa aikuinen on kokeneempi ja hallitsemampi osapuoli. Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä enemmän lapsi opettelee, jäljittelee ja toistaa aikuisen käyttäytymistä. On aikuisen vastuulla luoda jokaisesta vuorovaikutustilanteesta hyvä, kannustava ja kasvattava. Kasvattavalla en tarkoita vain uuden opettamista, vaan yhteistä aikaa, josta lapsi voi oppia hyvää oloa ja kokea huomaksi tulemistä.

Opintoihini kuului harjoittelua Silmussa. Silmu oli kajaanilaisille perheille tarkoitettu päiväkerhomuotoinen tutkimuslaboratorio. Silmun toiminta perustui Kajaanin opettajakoulutusyksikön tutkimustyöhön, jonka tarkoituksena oli tutkia ja kehittää luovaa leikkiä. Silmussa kokoontui kerran viikossa vanhempia ja heidän lapsiaan, jotka eivät olleet päivähoitossa. Silmun toiminnan suunnitteli ja järjesti opiskelijat. Toimintaan sisältyi aina tarinaa nukketeatterin muodossa, leikkiä, loruja, lauluja sekä mahdollisuus toteuttaa kädentaitoja luovasti, kuten maalata, askarrella, muovilla tai rakennella.

Silmun toimintaan kuului, että jokainen kerta videokuvattiin. Videotallenteita käytetään tutkimusmateriaalina ja opetusmateriaalina. Silmun toiminta ja toiminnan sisällöt olivat varsin kiinnostavia, opiskelijat olivat lapsia varten ja suunnittelivat kaiken toiminnan mahdollisimman lapsilähtöisesti. Lapselle annettiin mahdollisuus vaikuttaa omaan tekemiseensä, opiskelijat loivat puitteet yhdessä ohjaajien kanssa, ja lapsi sai tehdä sellaisia asioita, joista oli kiinnostunut.

Silmun toimintaa suunniteltaessa opiskelijat pyrkivät järjestämään mahdollisimman monipuolista tekemistä lapsille. Itse koin tärkeäksi lapsen omaa ilmaisua tukevat toiminnan eri muodot sekä vuorovaikutuksen niin lasten kuin aikuistenkin välillä. Olen itse hyvin visuaalisesti ajatteleva ja pidän luonnollisena ja tärkeänä asiana nähdä ympäristössä mielenkiintoisia visuaalisia elementtejä sekä luoda niitä itse. Koen myös, että aikuisella on tärkeä rooli tukea lasta läpi lapsuuden toteuttamaan itseään ja luottamaan itseensä erilaisen kulttuurin tuottajana ja kokijana, tukea lapsen itsetuntoa ja herätellä kiinnostusta ympäröivän maailman monipuolisuuteen. Minulle oli varsin luonnollinen valinta ryhtyä tutkimaan vuorovaikutusta juuri kuvataidetilanteessa.

Tutkimusmateriaalini koostuu Silmun videoista vuodelta 2005. Videoissani tarkastelen pääasiassa yhtä lasta, joka toimii aikuisten ja toisten lasten kanssa. Lapsi on videoissani maalaamassa ja kertoo maalauksestaan aikuiselle. Mitkä tekijät vaikuttavat siihen, että lapsi haluaa jäädä maalaamaan ja miten lapsen kerrontaa tulee tukea? Kiinnitän huomiota erityisesti lapsen ja aikuisen väliseen vuorovaikutukseen ja lapsen kykyyn ilmaista itseään niin maalaamalla kuin kerronnallisesti.

2 VUOROVAIKUTUKSEN MERKITYS

Ihmisten välinen vuorovaikutus on mitä ilmeisimmin monen tekijän summa ja sen vaikutukset ovat laajemmat kuin arkielämässä ajatellaan. Vuorovaikutukselle tyypillistä on sen inhimillinen luonne ja se, ettei vuorovaikutustilanteita voi toistaa täysin samanlaisina. Vuorovaikutustilanteet ovat siis ainutlaatuisia ja aina paikkaan ja aikaan sidottuja. Silmussa toteutettu toiminta perustuu paljolti vuorovaikutuksellisiin tilanteisiin. Opiskelijat pyrkivät suunnittelemaan toimintaa siten, että lapsi pystyy itse vaikuttamaan omaan toimintaansa omien mielenkiinnonkohteidensa mukaan. Lapsi nähdään siis aktiivisena toimijana ja lasta pyritään kuuntelemaan erityisen tarkasti. Pienet lapset ilmaisevat itseään elein ja ilmein, kun taas vanhemmat lapset osaavat jo ilmaista sanoilla omaa tahtoaan.

2.1 Kehityksen edellytyksenä toimii vuorovaikutus

Kahdessa keskeisimmässä kehitysteoriassa vuorovaikutuksen merkitys korostuu eri tavoin. Vygotskin teoriassa kehitys on aina tulosta sosiaalisesta vuorovaikutuksesta, ja Piaget'n teoriassa lapsen yksilöllinen aktiivisuus on keskeistä, mutta sosiaalisella vuorovaikutuksella on merkityksensä.

Päivittäiset vuorovaikutustilanteemme vaihtelevat valtavasti, suurin osa muodostuu arkisista toiminnoista. Vuorovaikutusta, toisten kanssa toimeen tulemisen taitoa olemme opetelleet ja harjoitelleet jo pienestä pitäen erilaisin elein, ilmein ja pyrkimyksin kielelliseen kommunikaatioon. Vygotskin (1982, 20) mukaan ihmisen kommunikaatiolla ja ajattelun kehityksellä näyttää olevan vahva yhteys. Kielen kehittyessä lapsi siis oppii käyttämään sitä laajemmin ja näin ollen on kykenevä ajattelemaan monimutkaisemmin.

Kun lapsi oppii ajattelemaan, hän pyrkii käyttämään kieltään. Ominaista kielelliselle kommunikaatiolle on se, että ihmisellä on kyky tarkoittaa jotakin, pyrkii päämääräänsä. Niin esileikillinen kuin kielellinen kommunikaatio perustuu merkityksiin ja siksi vuorovaikutuksessa olennaista on yhteisten merkitysten jakaminen. Kieli ei ole pelkästään äännejä peräkkäin. Lapsi oppii ymmärtämään kielen symbolisen merkityksen jo toisen ikävuoden aikana. Jokainen sana tarkoittaa jotain, kieli tarkoittaa jotain muuta kuin käytettyjä äännejä. Vielä melko pitkään lapsi ymmärtää kielellä olevan vastaavuuden käytän-

nössä. Jokin sana tarkoittaa jotakin konkreettia esinettä. Myöhemmin lapsi oppii kielellä olevan ominaisuuksia, abstrakteja sanoja ja merkityksiä. (Vygotski 1982, 70–73.)

Lapsi oppii ajattelemaan jo ennen kielen oppimista. Lapsi tekee ensimmäiset keksintönsä ennen kuin osaa pukea oppimaansa sanoiksi. Pienen lapsen ajattelua kuvataan termillä instrumentaalinen ajattelu. Jo hyvin pieni lapsi pyrkii kommunikoimaan lähiympäristönsä kanssa ilmeillä ja eleillä. Lapsi pyrkii ilmaisemaan toiveitaan ja tunteitaan esimerkiksi huutamalla, jokelteleamalla ja ilmeillä. Itsensä ilmaiseminen on tärkeää, mutta edellä mainituilla keinoilla ei näyttäisi olevan yhteyttä ajattelun kehittymiseen. Noin kaksivuotiaana lapsen kielellinen kehitys sekä ajattelun kehittyminen kohtaavat ja tämä on merkittävä käännekohta. Lapselle herää tietoisuus kielen merkityksestä ja hän keksii sanojen tarkoittavan esineitä ja asioita. Kielen keksiminen vaatii kehittyntä ajattelua, joten kielellä ja ajattelulla näyttää sittenkin olevan vahva yhteys. Myöhemmin tästä seuraa käytettävän kielen muuttuminen älylliseksi ja ajattelun kielelliseksi. (Vygotski 1982, 90–93, 101.)

Lapsi on ainutlaatuinen persoonansa syntymästään saakka. Vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa lapsi alkaa itse hahmottaa omaa yksilöllisyyttään, oman kehonsa ja sisäisen itsensä. Lapsen kehitykselle merkityksellisintä ovat kontaktit toisten ihmisten kanssa. Ihminen on sosiaalinen olento, sosiaalisuus on ihmisille luonnollista. Ihmisen korkeimmat sosiaaliset toiminnot kehittyvät vuorovaikutustilanteissa. Toiminnot lapsen kehityksessä ilmenevät kahdesti, ensin sosiaalisena ihmisten välisenä vuorovaikutuksena ja vasta sitten psykologisena eli ihmisen sisäisenä. Ympäristön vaikutus lapsen kehitykseen on suuri. Synnymme aina tiettyyn yhteiskunnalliseen tilanteeseen, tiettyyn kulttuuriin, jota ohjaavat tietyt normit. Kulttuuri ja ympäristö muokkaavat toimintamme tavoitteelliseksi. (Vygotski 1982, 90.)

Vygotskin teoriaa kutsutaan kulttuurihistorialliseksi teoriaksi. Taustalla on ajatuksia Darwinin evoluutiokäsityksestä jatkuvana kehityslinjana. Vygotski oli erimieltä ihmisen ja eläimen ajattelukyvyn samanlaisuudesta Darwinin kanssa. Vygotskin mukaan ihmisen ja eläimen erottaa kulttuuri, ihmisen kyky muokata kulttuurista ympäristöään ja kyky olla sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Ihmisen alemmat toiminnot ovat biologisesta taustasta lähtöisin mutta korkeammat psyykkiset toiminnot ovat sosiaalisten suhteiden tulosta, joihin lapsi osallistuu omassa kulttuurissaan. (Van der Veer & Valsiner 1991, 193.) Kulttuurihistoriallisen teorian keskeisin ajatus on että ihmisen alemmat psyykkiset

toiminnot ovat kutakuinkin samanlaisia kulttuurista riippumatta mutta korkeammat psyykkiset toiminnot eroavat kulttuurista riippuen (emt. 243).

Korkeammilla psyykkisillä toiminnoilla Vygotski tarkoitti esimerkiksi ajattelua, loogista muistia, käsitteiden syntyä ja tietoista havainnointia. Vygotski käyttää käsitettä sisäistäminen (internalization), jolla hän tarkoittaa lapsen ja ympäristön välillä tapahtuvaa kulttuurista kehitystä. Sisäistämisprosessissa toteutuu kulttuurihistoriallisen teorian perusajatus: toiminnot, jotka olivat aikaisemmin alemmalla tasolla rakentuvat uudelleen kulttuurisesti uudeksi psykologiseksi toiminnan muodoksi. (Vygotsky 1978a, 56–57).

Kehitys ei kuitenkaan aina etene yksisuuntaisesti ja vaiheittain, vaan eräänlaisten sosiaaliseen toimintaan perustuvien kehitysperiodien kautta. Lapsen kehitykseen vaikuttaa sosiaalinen, kulttuurinen ja historiallinen ympäristö. Tästä syystä voidaan katsoa ihmisen kehityksen olevan sen ympäristön ja kulttuurin tuotetta, johon hän on syntynyt. Kasvatusprosessin katsotaan olevan aktiivinen kolmella tapaa: itse oppija on aktiivinen, opettaja on aktiivinen ja heitä ympäröivä ympäristö on aktiivinen vaikuttaja. (Hännikäinen & Rasku-Puttonen 2001, 165–166.)

Vygotski ja Piaget ovat yksimielisiä sosiaalisen vuorovaikutuksen merkityksestä oppimisessa, mutta osittain heidän ajatuksensa eroavat toisistaan. Piaget'n teorian mukaan lapsi muodostaa jäsenyntyneitä toiminta- tai tietokokonaisuuksia eli skeemoja erilaisissa oppimisprosesseissa omien havaintojensa perusteella. Skeemat kehittyvät tai muuttuvat akkomodaation ja assimilaation kautta. Assimilaatiolla tarkoitetaan olemassa olevaan skeemaan uuden tiedon lisäämistä, uuden tiedon sulattamista vanhaan. Akkomodaatiolla olemassa oleva skeema hylätään kokonaan ja korvataan uudella. (Campbell 2000, 2–4.)

Lapsi oppii ja kehittyä kognitiivisten konfliktien eli tilanteiden, joissa lapsi huomaa omien tietorakenteidensa puutteellisuuden, kautta. Tämän seurauksena on uuden tietorakenteen eli skeeman muodostuminen. Piaget korostaa kehityksen olevan yksilöllistä, mutta sosiaalisella vuorovaikutuksella on suuri merkitys aktivoida näitä yksilöllisiä ajatteluprosesseja. Erityisesti vertaisvuorovaikutuksessa tapahtuvat kognitiiviset konfliktit synnyttävät oppimisprosesseja osapuolten pyrkiessä ymmärtämään toistensa käsityksiä. (Emt. 3–6.)

Piaget'n (1988, 28–29) mukaan lapsen älykkyyden kehittyminen on kolme vaiheista. Ensimmäinen on refleksivaihe, joka on hyvin vaistonvaraista, liikkeitä ja aistimuksia. Toisena on havaintojen ja tottumusten järjestäytymisvaihe. Tässä vaiheessa lapsi oppii hallitsemaan kehoaan ja esimerkiksi kääntämään päätään. Hymyily on merkki siitä, että lapsi tunnistaa henkilöitä. Tässä vaiheessa lapsi oppii myös tarttumaan esineisiin ja hallitsemaan omaa motoriikkaansa paremmin. Kolmas vaihe on sensomotorisen älykkyyden vaihe. Lapsen älykkyys ilmenee jo paljon ennen kielen kehitystä. Tässä vaiheessa lapsi osaa käyttää esineitä johonkin tarkoitukseen. Tämä kertoo jo pitkälle edenneistä ajatteluprosesseista.

Kielellisten taitojen karttuessa lapsi pyrkii sosiaaliseen kanssakäymiseen. Tämä tarkoittaa sosiaalistumisen sekä puheen sisäistymisen eli varsinaisen ajattelun alkamista. Tähän lapsi tarvitsee vuorovaikutusta muiden ihmisten kanssa. Aikaisemmin lapsen ilmaisu oli rajoittunut havaintojen ja liikkeiden varaan, mutta kielen kehittyessä ilmaisu kehittyy henkisten kokemusten intuitiiviselle tasolle. Tästä seuraa tunne-elämän kehittyminen ja mm. kyky empatiaan ja toisen kunnioitukseen. (Piaget 1988, 37–38.)

Kielen kehittyminen mahdollistaa syvällisemmän vuorovaikutuksen. Aluksi lapsi oppii asioita matkimalla muita. Ensimmäinen lapsi matkii eleitä ja äänteitä, kunnes lapsi huomaa tiettyjen äänteiden merkityksen, sanojen tarkoittavan tiettyjä asioita tai toimintoja. Kielen kehittyessä lapsi opettelee sosiaalisia tapoja. Aluksi lapsen kielen käyttö voi olla yksinpuhelua erilaisissa tilanteissa. Lapsi voi puhumalla selventää itselleen toimintaansa tai toimimalla tehostaa kielenkäytön merkitystä. Ryhmässäkin lapset voivat pitkään puhella itselleen, mutta saada silti kokemuksen yhdessä olemisesta ja yhteisestä kommunikaatiosta. (Piaget 1988, 39–42.)

Kielen avulla lapsi pystyy palauttamaan mieleensä asioita tai tapahtumia, jotka ovat jo menneet. Näin lapsi saa kielestä käyttöönsä avun, jonka avulla ajatella. Tämä on lähtökohta ajattelun moninaisemmalle kehitymiselle. Aluksi lapsen ajattelu on hyvin egosentristä, hän ei kykene ajattelemaan asioita esimerkiksi toisen näkökulmasta eikä ymmärrä sitä, jos toinen ei ymmärrä hänen käyttämäänsä kieltä. Leikin kehittyttyä lapsi oppii leikkimään yhdessä toisten kanssa ja näin hänen vuorovaikutustaitonsa kasvavat ja kehittyvät leikin kehittymisen myötä. Lapsen kielen ja ajattelun kehitymisestä kertoo usein myös lapsen esittämät kysymykset. Ensimmäinen lapsi kysyy ”mikä tuo on?” ja myöhemmin ”miksi”. Miksi kysymyksellä lapsi usein pyrkii selvittämään erilaisten tapahtumien syitä sekä tavoitteita. (Piaget 1988, 44–46.)

Lapsen tunne-elämä, älykkyys ja ajattelun kehitys näyttää olevan vahvasti yhteydessä sosiaalistumistapahtumaan. Tunne-elämän ja älykkyuden kehityksellä on suoraa rinnakkaisuutta jo varhain. Nämä ovatkin välttämättömiä inhimillisen toiminnan kannalta. Tunne-elämän kehitys vaikuttaa kaikkeen lapsen toimintaan. Ei ole olemassa sellaista kognitiivistakaan ongelmaa, mihin tunne-elämä ei vaikuta. Toisaalta ei ole myöskään puhtaasti tunnepitoista toimintaa, johon ei kognitiivinen kehitys vaikuttaisi, koska ne edellyttävät toisiaan. (Piaget 1988, 56.)

Tunne-elämän kehityksessä on havaittavissa kolme kehitystasoa. Ensiksi on ihmisten välisten tunnesiteiden kehittyminen, kuten kiintyminen sympatiat ja antipatiat, yhtyneenä lapsen toimintojen sosiaalistumiseen. Toiseksi on intuitiivisten moraalisten tunteiden synty, niiden tunteiden, jotka saavat alkunsa aikuisen ja lapsen välisestä suhteesta. Kolmanneksi tulee arvojen ja kiinnostusten säätely, joka liittyy vahvasti intuitiiviseen ajatteluun. (Piaget 1988, 56–57.)

Hännikäinen ja Rasku-Puttonen (2001, 159) tiivistävät Piaget'n konstruktivistisen teorian kehityksestä seuraavasti: "Kehitys on ajattelun jäsentymistä ja ympäristöön sopeutumista." Piaget'n teoriassa konstruktivismi merkitsee lapsen nykyisten teoriarakenteiden tulemistä yhä jäsentyneemmiksi eli kehittyneemmiksi. Lapsi pyrkii myös tulkitsemaan tulevia tilanteita omien ajattelumallien (skeemojen) ja tietorakenteiden mukaan. Piaget'n teoria on vaiheteoria. Ajattelun kehitysvaiheet ovat hierarkkisia ja tapahtuvat tietyssä järjestyksessä. Tämän mukaan lapsen ajattelu kehittyy vaiheittain ja kehitysvaiheet ovat samanlaisia kulttuurista, paikasta ja ajasta riippumatta. Lapsen ja aikuisen ajattelu on Piaget'n teorian mukaan erilaista, mutta ajatteluprosessit toimivat samalla tavalla. Lapsi oppii vaiheittain ja oman toimintansa seurauksena. Tämä vaatii lapselta aktiivista oppijan roolia ja kiinnostusta ympäristöstään. (Emt. 159–162.)

2.2 Lähikehityksen vyöhyke

Lapsen vuorovaikutukseen ja oppimiseen liittyvissä tutkimuksissa keskeinen on Vygotskin kehittämä käsite lähikehityksen vyöhykkeestä. Yksilön kehitystaso voidaan määritellä kahdella tasolla: sillä, mistä lapsi selviytyy itsenäisesti ja sillä, mistä hän selviytyy aikuisen tai osaavamman lapsen kanssa yhteistyössä. Näiden tasojen välistä aluetta kutsutaan lähikehityksen vyöhykkeeksi. Lähikehityksen vyöhyke antaa kuvan lapsen kehitysvalmiuksista. Ongelmallisen lähikehityksen käsitteestä tekee se, ettei sitä

voi tarkoin määrittää testeillä, kuten saavutettu kehitystaso määritetään. Lisäksi eri lapsilla lähikehityksen vyöhykkeen taso voi olla eri, riippumatta todellisesta kehityksen tasosta. (Hakkarainen 2002, 59–61.) Lähikehityksen vyöhyke toteutuu kun tilanteessa on vähintään kaksi toimijaa, lapsi ja aikuinen tai vanhempi lapsi. Hakkaraisen (2001, 196) mukaan lähikehityksen vyöhykkeessä on kyse siitä, miten psyykkinen kehitys etenee ja mikä vie kehitystä eteenpäin.

Vygotski tarkoitti lähikehityksen vyöhykkeellä lapsen aktuaalisen kehitystason ja potentiaalisen kehitystason välistä eroa. Aktuaalinen kehitystaso tarkoittaa lapsen itsenäistä osaamista ja potentiaalinen kehitystaso tarkoittaa sitä, mitä lapsi osaa autettuna. Lapsi tulee hallitsemaan myöhemmin myös potentiaalisella kehitystasolla olevat tilanteet itsenäisesti, aktuaalisen kehitystason tilanteet lapsi hallitsee jo. (Hännikäinen & Rasku-Puttonen 2001, 166–167.) Lähikehityksen vyöhyke todentuu esittävässä mielikuvitusleikissä. Leikki alkaa kun lapsi oppii erottamaan mielikuvitustilanteen oikeasta tilanteesta ja pystyy irrottautumaan tilannesidonnaisesta toiminnastaan. Tämä tarkoittaa lapsen kykyä luoda mielikuvitustilanne, jossa ideat ja asioiden merkityksen ohjaavat toimintaa. Lapsi voi vaihtaa leikissä esineiden käyttötarkoitusta, joka johtaa abstraktin ajattelun kehittymiseen. Myös lapsen leikissä itse asetetut ja omaksutut säännöt luovat lähikehityksen vyöhykkeen. (Emt.168–170.)

Lähikehityksen vyöhykkeessä tapahtuvassa oppimistilanteessa aikuisen roolin merkitys korostuu. Aikuisen toiminta herättää lapsessa vastareaktioita. Lapsen reagoiessa aloitteellisesti aikuisen toimintaa tulisi vähentää, mutta aikuisen on varottava jäämästä taka-alalle liian aikaisin, jottei lapsi vetäydy toiminnasta kokonaan pois. Aikuiselta vaaditaan herkkyyttä nähdä lapsen tuen tarpeet. (Hakkarainen 2002, 166.)

Lähikehityksen vyöhyke on laaja. Se ulottuu lapsen persoonallisuuden kehityksen kaikille osa-alueille. Lähikehityksen vyöhykkeellä tapahtuva oppiminen kehittää niin lapsen identiteettiä kuin tietoja ja taitoja erilaisilta osa-alueilta. Lähikehityksen vyöhykkeellä tapahtuva oppiminen tapahtuu aina vuorovaikutussuhteessa. Tästä syystä vuorovaikutussuhteenlaadulla näyttää olevan erityisen suuri merkitys oppimisen toteutumiseen. Vuorovaikutussuhteen tulee olla tunnelataukseltaan hyvä, toimijoiden välillä tulee vallita vastavuoroisen kunnioituksen, huolehtimisen ja luottamuksen ilmapiiri. Lisäksi toiminnan tulee olla yhteistyötä, ei varsinaisesti opettavaa. Näin ollen opettavana osapuolena voi olla kuka tahansa osaavampi yksilö, lapsi tai aikuinen. (Hakkarainen 2008, 48.)

2.3 Juonellinen ajattelu - kertova lapsi

Timo Tolska (2002) on tutkinut Brunerin ajatuksia ajattelun narratiivisuudesta. Hänen mukaansa narratiivisen ajattelun lähtökohtia on neljä. Ensimmäinen lähtökohta perustuu ihmisen luonnolliseen tarkkaavuuteen ja kiinnostukseen toimintaa ja vuorovaikutusta kohtaan. Toinen lähtökohta perustuu ihmisen kykyyn muodostaa narratiivisen ajattelun avulla tapahtumista peräkkäisiä järjestyksiä ja rakenteita. Kolmas lähtökohta painottaa lasten kykyä havainnoida tavallisia (kanonisista) ja epätavallisia (ei-kanonisista) asioita ympäristöstään. Epätavalliset asiat saavat lapsen keskittymään niihin, havainnoimaan, matkimaan ja myöhemmin puhumaan niistä. Neljännessä lähtökohdassa painotetaan ajattelijan tai kertojan omaa perspektiiviä, omaa henkilökohtaista näkökulmaa. Näkökulma ja tapahtuman kokeminen on hyvin yksilöllistä. Tämä toteutuu jo pienillä lapsilla tunteiden ilmaisun, kuten itkun, kautta. (emt. 49, 53–54, 55.) Ajattelun narratiivinen luonne näyttää olevan varsin kokonaisvaltaista ja toteutuvan sekä hyvin pienillä lapsilla että aikuisilla. Ajattelun narratiivinen luonne muuttuu, kehittyy, ihmisen oppiessa ilmaistamaan itseään paremmin vuorovaikutuksessa toisten kanssa.

Yhteiskuntamme, jossa elämme, on luonteeltaan kertova. Kulttuurista riippumatta kaiken ikäiset ihmiset ovat olleet aina kiinnostuneita tarinoista, kuten kertomukset, elokuvat, kirjat, laulut ja myytit. Brunerin (1996, 147) mukaan annamme suurelle osalle selityksistä tarinan muodon. Narratiivista ajattelua tarvitsemme päivittäin. Alun perin tarinat olivat kerrottuja, mutta oppivelvollisuuden myötä kertovasta kulttuurista on siirrytty kirjoitettuun ja kirjoitetun tarinan arvostamiseen kerrottua korkeammalle. Kerrotusta tarinasta vain pieni osa muodostuu ääneen lausutuista sanoista. Suurin osa muodostuu ilmeistä, eleistä, äänenpainoista, katseista, tunnelmista sekä ympäristöstä ja ennakkokäsityksistä, joihin liitämme kerrotun. (Karlsson 2000, 112–113.)

Meillä jokaisella on ajatuksia ja oma sisäinen maailmamme, josta kertomamme tarinat kumpuavat. Jokaisella on jotakin kerrottavaa. (Karlsson 2000, 45–46.) Lapsi tai aikuinen voi kertoa itse keksimiään tarinoita tai vaikka päivän tapahtumia. Mielestäni kerroksessa tärkeintä ei välttämättä ole tarinoiden oikeellisuus tai kieliasu vaan kahden yksilön muodostama vuorovaikutussuhde kyseisellä hetkellä. Kerrottuja tarinoita voidaan nauhoittaa tai kirjoittaa. Tällöin on tärkeää että kertoja saa itse päättää millaisen tarinan kertoo ja kenelle se luetaan. Vuorovaikutuksen jälkeen kerrotusta voidaan analysoida myös kieltä, rakennetta, tarinan juonenkäänteitä tai mielikuvituksen käyttöä.

Aikuinen voi tukea lasta kertomaan. Tämä viestittää lapselle aikuisen olevan kiinnostunut hänestä ja hänen omista ajatuksistaan. Aikuinen voi tukea myös useampaa lasta kerralla kertomaan. Tämä voi auttaa lapsia tutustumaan toisiinsa ja toistensa ajatusmaailmaan. Aikuisen on tärkeää viestittää lapselle heti alusta alkaen, että on kiinnostunut lapsen ajatusmaailmasta ja että arvostaa lapsen mielipiteitä. Lapselle puolestaan on erittäin tärkeää saada tehdä itse, vaikuttaa, olla aktiivinen ja tulla arvostetuksi. Tämä innostaa lasta ja vahvistaa luottamusta omiin ajatuksiin ja näkemyksiin. Näin säilyy ja vahvistuu lapsen aloitteellisuus, usko omiin kykyihin ja uuden oppimiseen. (Karlsson 2000, 44.)

3 LAPSI KUVANTEKIJÄNÄ

Mielikuvituksen käyttö ei ole itsestään selvyyttä. Lapsen täytyy ensin oppia paljon todellisuudesta, jotta hän voi keksiä jotain epätodellista. Lindqvist (1998, 66–69) kirjoittaa mielikuvituksen olevan eräänlainen tietoisuudenmuoto, mitä erilaisien asioiden yhdistelykyky. Lindqvist painottaa rikkaan todellisuuden, arkielämän, merkitystä rikkaan mielikuvituksen kehittymiselle ja mielikuvituksen käyttämiselle. Ei ole siis tuulesta temmattua, että jokainen arkinen rutiini, yhdessä tekeminen ja tavallisten asioiden tarkastelu tukee lapsen mielikuvituksen kehittymistä.

Hakkaraisen (2002, 88–92) mukaan luovan mielikuvituksen kehittyminen voi vaikuttaa lapsen persoonallisuuden muotoutumiseen ja yleisten oppimisvalmiuksien kehittymiseen. Luovan mielikuvituksen kehittyminen näyttää vaikuttavaa kykyyn löytää yhä uusia ja entistä parempia ratkaisuja toimintaan ja ongelmatilanteisiin. Psykkisen kehityksen perustana näyttäisikin olevan luovuus, kyky löytää uusia tapoja toimia. (Emt.)

3.1 Kuvallisen kehityksen vaiheita

Lasten kuvallista kehitystä on tutkittu yli sata vuotta lasten spontaaneja piirustuksia tutkimalla, mutta taiteen opetuksen vaikutusta lasten piirustustaitoon ei ole tutkittu. Lasten piirustusten tutkijat ovat olleet psykologeja tai kasvatustieteilijöitä eikä varsinaisesti kuvataidekasvattajia. Tutkimukset ovat keskittyneet lähinnä lasten kehitystason mittaamiseen. Pieni lapsi jäsentää maailmaa piirtämisen avulla. Lapsen kuvallisen kehityksen varhaisimmat vaiheet ovat hyvin samankaltaisia ympäri maapallon. Vasta kun lapsi alkaa piirtää ihmishahmoja, kulttuuriset erot tulevat esiin. (Piiroinen. 1995, 15.)

Lapsille tulisi tarjota mahdollisuus oma-aloitteiseen piirtämiseen ja erilaisten piirustusvälineiden kokeilemiseen roolileikkien yhteydessä. Piirtämisen ei tarvitse olla erillinen oppimistilanne, vaan osana lapsen leikkiä. Leikkiessä lapsen on turvallista kokeilla omaa käden jälkeään, jäljitellä tuttuja symboleja tai kirjaimia. Samalla lapsi harjoittelee kirjoittamista, mikä tukee alkavaa kirjoitus- ja lukutaitoa. Piirtämisellä näyttää olevan vahva yhteys laajempaan oppimiseen, kulttuurin kokemiseen ja oman ajattelun kehittymiseen. (Anning 1999, 164–166.)

Noin 2–3-vuotiaat lapset ovat uteliaita ja kokeilunhaluisia. Lapsille on tässä iässä luontaista kokeilla erilaisia tapoja tuottaa jälkiä ja tutkia omia aikaansaannoksiaan. Lapsi voi nauttia hiekkaan jääneistä jäljistä, saven puristamisesta johonkin muotoon ja erilaisten pintamateriaalien kokeilusta. Erilaisten merkkien tekeminen ja materiaalien kokeileminen kuuluu osana lapsen leikkiä. Lapsi oppii myös kertomaan, mitä hän tarkoittaa piirustuksellaan. Tämä taito on yhteydessä lukutaitoon. Lapsi alkaa vähitellen ymmärtää tiettyjen symbolien tarkoittavan tiettyjä asioita. (Coates. 2002, 22–23.)

Lapsen ensimmäinen kuvallisen kehityksen vaihe on riimusteluvaihe. Tässä vaiheessa lapsi piirtää satunnaisia pisteitä ja viivoja. Käsi liikkuu rytmikkäästi ja viivat alkavat muodostaa soikioita tai ympyröitä. Suorakulmion piirtämisen oppiminen tarkoittaa jo edistysaskeleita lapsen taidoissa. Alkeellisia ihmishahmoja lapsi alkaa piirtää noin 3–4-vuoden ikäisenä. Näissä hahmoissa on pää, kädet sekä jalat. Lapsi saattaa venyttää jotain ruumiinosaa, jos se on kuvan kannalta olennaista, esimerkiksi käsi joka tavoittelee palloa voi olla kuvattu hyvinkin pitkäksi. Tämän jälkeen lapsi alkaa piirtää sen mitä tietää. Jos lapsi tietää äidin olevan talon sisällä, lapsi voi piirtää äidin talon sisälle, vaikkei häntä seinän läpi oikeasti näykkään. Tällaisia kuvia kutsutaan röntgen-kuviksi ja nämä ovat osoitus lapsen kognitiivisesta kehityksestä. (Piiroinen. 1995, 15.)

Kaaviokuvavaiheessa lapselle kehittyy merkkejä muistuttavia yksinkertaisia kaaviokuvia esittämään tavanomaisempia asioita ja esineitä. Kun lapsi tekee lisää tarkempia havaintoja, hän luopuu kaavioilla kuvaamisesta. Joskus kuitenkin lapsen keksittyä mielestään hyvän kaavion hän toistaa tätä paljon. Lapsen olisi hyvä saada jossain elämänsä vaiheessa ohjausta havaintojen erottamisessa tai mielikuvien tulkitsemisessä. Muuten lapsen visuaaliset elämykset ja visuaalisesta maailmasta saadut tunteet jäävät vajavaisiksi. (Piiroinen. 1995, 15.)

3–4-vuotiaat lapset pystyvät nimeämään piirustuksestaan joitain yksityiskohtia. Varsinaista juonellista tarinaa heillä ei vielä ole. Asioiden nimeäminen ei olisi mahdollista ilman kokemusta sosiaalisesta leikistä, emotionaalisista taidoista ja ympäröivän kulttuurin ymmärtämistä. 5-vuotiaat lapset piirtävät stereotyyppisiä kuvia, nimeävät asioita joita piirtävät ja tarinat sisältävät jokaisen erillisen yksityiskohdan heidän piirustuksestaan. He kuitenkin pystyvät kertomaan piirtämästään lyhyitä juonellisia tarinoita. (Coates 2002, 27–28.)

Noin 6-vuotiaana lapsi pystyy kertomaan piirustuksestaan muutakin kuin mitä hän piirtänyt näkyville. Lapsen piirtämiin kuviin voi liittyä ääniä ja liikkeitä, piirtäminen ja kertominen ovat hyvin kokonaisvaltaista. 7-vuotiaalle lapselle vapaa piirtämistilanne on ennen kaikkea sosiaalinen tilanne. Lapsi ei enää keskustele pelkästään piirtämisestä tai piirtämistään asioista. Keskustelun aiheina voi olla mikä tahansa lasta kiinnostava asia. Tämän seurauksena lapsi saattaa keskittyä enemmän keskusteluun kuin piirtämiseen ja kuvailemaan piirustustaan. Tässä iässä lapsi tulee usein myös kriittiseksi omia piirustuksiaan kohtaan. Lapsi kykenee kertomaan piirustuksestaan juonellista tarinaa. (Coates 2002, 29–31.)

Kun lapsi oppii katsomaan ympäristöään tarkemmin, hän pyrkii tekemään realistisia kuvia. Tässä 6–9-vuoden ikäisenä lasta onkin syytä ohjata kuvailmaisussa, muuten hän turhautuu. Ohjaamisen tulee kuitenkin vielä olla varsin leikin omaista ja tapahtuvaa lapsen ehdoilla. Omien havaintojen tarkentaminen auttaa käden ja silmän yhteistyötä ja kehittää lapsen kuvallista ilmaisua. Näiden ikävuosien aikana olisi syytä antaa lapsen tarkastella mahdollisimman paljon kuvia sekä tehdä näistä kuvista erilaisia havaintoja. Perspektiivin lapsi oppii kuvaamaan noin 12-vuoden iässä. Tässä vaiheessa on hyvä tarkastella ja harjoitella erityisesti tilankuvaamista. Kokemuksellinen oppiminen on järkevä tapa lähteä liikkeelle. (Piironen. 1995, 16–17.)

3.2 Maalataan yhdessä

Yhdessä maalaamiseen mahtuu monia eri sisältöalueita. Yhdessä olemisen ja vuorovaikutuksen tukemisen lisäksi lapsen täytyy tehdä tarkkoja havaintoja niin omasta maalaamisestaan kuin toisen tekemästä maalauksesta. Kuten tutkimusmateriaalissani nähdään, lapsi tarkastelee useita kertoja omaa maalaustaan sekä on valmis tarkastelemaan toisen maalaamia asioita. Tarkastellessaan jo maalattuja kuvia lapsi ehkä pohtii, kuinka jatkaa omaa maalaustaan ja kuinka toinen on ratkaissut ongelmia maalauksessaan. Lapsi kuuntelee tarkasti toista maalaajaa ja hänen tarinaansa tai ideoitaan. Lapsi kertoo omia ideoitaan ja tarinaa maalauksestaan. Tämän lisäksi lapsi oppii värioppia, tekemään muotoja, huoltamaan välineitä ja mahdollisesti käyttämään oikeita termejä. Tällaiseen monipuoliseen vuorovaikutukseen kykenevä lapsi on vuorovaikutustaidoiltaan jo varsin taitava.

Hyvän yhdessä maalaamisen ajan mahdollistaja on yleensä aikuinen. Varsinkin mitä, pienemmästä lapsesta on kyse, sitä suurempi rooli aikuisella on. Aikuisen tulee tarjota lapselle aktiivisesti vuorovaikutustilanteita ja läsnäoloa. Passiivinen aikuinen ei tarjoa vuorovaikutustilanteita eikä näin ollen tue lapsen kehitystä. (Pietilä 2001, 202–205.)

4 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Vygotski ja Piaget korostavat vuorovaikutuksen merkitystä kaikessa oppimisessa ja kehityksessä. Vygotski painottaa kielen merkitystä aluksi sosiaalisen vuorovaikutuksen välineenä, jonka jälkeen kieli ja sen käyttö kehittyvät ajattelun välineeksi. Lapsen ja aikuisen välinen vuorovaikutus tukee ensin lapsen kielenkehitystä sosiaalisissa tilanteissa ja tämän jälkeen lapsen oman ajattelun kehittymisessä. Oman ajattelun kehittymisen lisää lapsen valmiuksia kokea empatiaa ja tukee narratiivista ajattelua.

Aikuisen ja lapsen välisen vuorovaikutuksen merkitys korostuu Vygotskin lähikehityksen vyöhykkeellä. Lapsi on itsessään aktiivinen oppija, mutta aikuisen aktiivinen rooli ja sensitiivinen tilannetaju lapsen lähikehityksen vyöhykkeestä voivat auttaa lasta oppimaan uutta ja näin selviytymään itsenäisesti uusista tilanteista. Lähikehityksen vyöhyke muuttuu lapsen oppiessa uutta ja viisaasti toimiva kasvattaja pystyy vuorovaikutuksessa lapsen kanssa auttamaan lasta oppimaan itse. Aikuisen rooli lapsen oppimista tukevana osapuolena on ilmeinen lähikehityksen vyöhykkeestä puhuttaessa.

Piaget painottaa sosiaalista vuorovaikutusta yksilöllisten ajatteluprosessien aktivoimisessa. Parhaiten lapsi oppii uutta, kun hän huomaa ristiriitoja vanhojen ja uusien skeemojen (toiminta- ja ajattelumallien) välillä. Piaget korostaa myös vertaisvuorovaikutuksen merkitystä, jolloin samalla tiedollisella tasolla olevien lasten välinen vuorovaikutus synnyttää konflikteja oppimisprosesseissa. Oppijat näin ollen pyrkivät ymmärtämään toistensa käsityksiä ja muokkaavat samalla omia käsityksiään.

Kaiken oppimisen perustana näyttää olevan hyvä vuorovaikutus niin aikuisen ja lapsen välillä kuin kahden lapsenkin välillä. Hyvä ja kannustava vuorovaikutus tukevat ajattelun kehittymistä, joka puolestaan antaa mielikuvitukselle mahdollisuuden kehittyä. Tämä on perustana kaikelle luovalle toiminnalle jokaisella taiteen saralla.

Viimeaikoina mediassa on ollut paljon keskustelua siitä, pitäisikö perusopetuksessa lisätä matemaattisten aineiden opetusta taideaineiden kustannuksella. Taideaineista on kaavailtu valinnaisia. Taloudellinen tilanne pakottaa monet koulut ja päiväkodit tarkentamaan opetussuunnitelmiaan ja kaventamaan osan aineista pois. Pois jäävät aineet näyttävät olevan valitettavan usein taito- ja taideaineita. Tutkimuksessani haluan tuoda esille, kuinka tärkeää lapsen ilmaisun tukeminen on jo ennen kouluikää, kuinka tärkeää

on että lapsella on mahdollisuus itse valita ilmaisumuoto ja saada aikuisen tuki valinnalleen.

Alle kouluikäisten kasvatus tapahtuu kotien lisäksi pääsääntöisesti päiväkodeissa. Päiväkotien henkilökuntaan kuuluu yleensä lastentarhanopettajia, lastenhoitajia ja avustavaa henkilökuntaa. Viimeaikainen kehitys on mennyt siihen suuntaan, että lastentarhanopettajan tointa voi hoitaa sosionominkoulutuksen saanut henkilö. Myös päiväkotiharjoittelijoiden käyttö päiväkodeissa sijaisina on lisääntynyt Kajaanissa suunnitelmallisesti. En ota kantaa, onko kehitys hyvä tai huono tai kuinka paljon henkilöstö valinnoilla vaikutetaan toiminnan ja vuorovaikutuksen laatuun. Haluan tuoda esille pedagogisen koulutuksen merkityksen vuorovaikutustilanteissa sekä toiminnan suunnittelussa.

Päiväkodeissa ja erimuotoisissa kerhoissa on tärkeää pitää yllä laadukkaan toiminnan suunnittelua ja toteutusta. Lastentarhanopettajankoulutus antaa erittäin hyvät lähtökohdat toiminnan suunnittelulle, kehittämiselle ja arvioinnille. Toiminnan sisällön lisäksi suunnittelussa tulee kiinnittää huomiota vuorovaikutuksen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Tutkimukseni keskeiset kysymykset käsittelevätkin vuorovaikutusta, sen onnistumiseen tai epäonnistumiseen johtavia tekijöitä

Tutkimuskysymykset:

1. Miten aikuinen tukee lapsen osallisuutta vuorovaikutustilanteessa?
2. Millaisella vuorovaikutuksella aikuinen ei tue lapsen osallisuutta vuorovaikutustilanteessa?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimukseni lähtökohtana on tarkastella aikuisen ja lapsen välisiä vuorovaikutustilanteita ja pyrkimys ymmärtää niitä merkityksiä, joita tilanteessa osapuolten välille syntyy. Tutkimukseni tekotapaan on vaikuttanut oma kiinnostukseni sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen ainutlaatuisuudesta että kuvataide itseilmaisun keinona. Koen laadullisen tutkimusmenetelmän mahdollistavan ymmärtävän otteen tutkimuksessani.

5.1 Laadullinen tapaustutkimus ja videointi aineistonkeruumenetelmänä

Laadulliselle tutkimukselle avoin tutkimussuunnitelma on tyypillinen. Tämä korostaa tutkimuksen eri vaiheiden: aineistonkeruun, analyysin, tulkinnan ja raportoinnin kietoutumista yhteen. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen eri osia voi olla vaikea erottaa toisistaan ja jopa tutkimusongelmaa voi joutua tarkentamaan tutkimuksen edetessä. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei pyritä tilastollisiin yleistyksiin, niin kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa, vaan pyritään kuvaamaan jotakin tapahtumaa, ymmärtämään toimintaa tai tulkitsemaan teoreettisesti jotakin ilmiötä. (Eskola 2001, 16, 61.)

Eskolan (2001, 137) mukaan analysoimalla tutkimusaineistosta pyritään tuomaan esille uutta tietoa tutkittavasta asiasta ja luomaan aineistoon selkeyttä tiivistämällä sitä. Havaintojen pelkistämisestä kirjoittaa myös Alasuutari (1993, 22–23). Alasuutarin mukaan aineistoa tarkastellaan tietystä näkökulmasta ja havaintoja usein myös yhdistellään loogisesti. Omassa tutkimuksessani kiinnitän huomiota kielellisen vuorovaikutuksen lisäksi myös henkilöiden toimintaan. Laadullisen tutkimuksen ollessa kyseessä Alasuutari kirjoittaa myös arvoituksen ratkaisemisesta tai tulosten tulkinnasta (1993, 27).

Laadullisessa tutkimuksessa havaintoja tarkastellaan yleensä aina tietystä näkökulmasta, teoreettisesta viitekehyksestä. (Alasuutari 1993, 61.) Laadulliselle tutkimukselle tyypillistä on tutkijan mahdollisuus vaikuttaa tutkittavaan aineistoon rajaamalla sitä ja valitsemalla näkökulma tutkimukseensa. Laadullisen tutkimuksen ei siis ole tarkoituskaan olla objektiivinen eikä asioita selittävä vaan tutkimuksessa pyritään löytämään tosiasioita, nimeämään niitä ja paljastamaan jotain uutta todellisuudesta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 152.)

Tapaustutkimukselle tyypillistä on tutkia yksittäistä tilannetta, tapausta, henkilöä tai useita tosiinsa liittyviä tapauksia. Tapaustutkimukselle on tyypillistä, että tutkija voi käyttää useita erilaisia metodeja aineiston keräämiseen sekä analysointiin. Tapaustutkimuksen tavoitteena on usein kuvata ilmiötä, ei niinkään selittää sitä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 125–126.)

Tutkimukseni kohteena on useita lapsia ja aikuisia maalaamassa ja kertomassa tarinaa maalaamastaan vuorollaan. Tutkin lasten ja aikuisten välistä vuorovaikutusta sekä siihen vaikuttavia seikkoja. Onnistuessaan aikuisen vuorovaikutus tukee lapsen toimintaa ja lapsi pystyy toimimaan omalla kehitystasollaan tai jopa ylittää sen. Toisinaan taas aikuisen vuorovaikutus ei tuota tulosta, eikä lapsi tällöin jatka toimintaa tai vastaa aikuisen toivomalla tavalla. Aina odotukset eivät kohtaa, jolloin toimijat saattavat pitää vuorovaikutustilannetta epäonnistuneena. Täytyy kuitenkin muistaa, vaikkei aina saavuteta esimerkiksi maalaamiseen asetettuja tavoitteita, voi lapsi (tai aikuinen) oppia jotakin uutta ja merkittävää toisistaan.

5.2 Tutkimusympäristö ja tutkittavat

Tutkimusaineistoni muodostuu vuonna 2005 Silmussa kuvatuista videoleikkeistä. Silmu-kerho oli Oulun yliopiston Kajaanin opettajankoulutusyksikön tutkijoiden ja opiskelijoiden järjestämä kerhomuotoinen tutkimuslaboratorio, jossa kuvattiin materiaalia erilaisesta toiminnasta videokameroilla tutkimuskäyttöä varten. Silmuun osallistuneet aikuiset, niin vanhemmat kuin opiskelijatkin, allekirjoittivat tutkimusluvan, jonka mukaan kuvattavaa videomateriaalia saa käyttää tutkimus- ja koulutustarkoituksissa. Kuvaaminen Silmussa oli arkipäiväistä ja lapset tottuivat pian kameroihin. Jos lapsi kuitenkin kielsi kuvaamisen, sitä ei jatkettu sillä kertaa kyseisestä lapsesta. Kerho kokoontui kerran viikossa ja muodostui erilaisista toiminnoista: yhteisestä laulusta, dramatisoinnista (nukketeatteri), mahdollisuudesta maalata, piirtää, askarrella, leikkiä, lukea tai katsella kirjoja, liikkua ja osallistua erilaiseen järjestettyyn toimintaan. Toiminnan suunnittelusta ja toteutuksesta vastasivat yleensä varhaiskasvatuksen opiskelijat.

Omassa tutkimusmateriaalissani on kuvattu 5-vuotiaan pojan osallistumista maalaamiseen yksin tai yhdessä muiden lasten kanssa. Mukana on myös opiskelijoita järjestämässä lapsille maalaamispaikkoja, antamassa välineitä ja innostamassa lapsia toimin

taan. Episodien valinnan perusteluna olivat niiden sisältämät vuorovaikutustilanteet lasten tai lapsen ja aikuisen välillä.

5.3 Tutkimusaineiston esittely

Tutkimusmateriaalini siis koostuu Silmussa kuvatuista videoleikkeistä. Olen valinnut videoista mielestäni sopivimmat tutkimukseni kannalta. Episodeja valitessani kiinnitin huomiota etenkin erilaiseen vuorovaikutukseen ja tapahtuman kokonaisuuteen. Osittain kuvatut videoinnit jäivät siis pois ja tutkin pääasiassa kahta videointia.

Olen katsonut videot läpi useita kertoja, jonka jälkeen olen pyrkinyt kirjoittamaan videoilla esiintyvien henkilöiden vuorosanat sekä toiminnot pääpiirteittäin. Toimintoja voi olla puheen lisäksi elekieli ja katseen suunta. Tämän jälkeen olen tarkastellut toimintojen seurauksia ja tehnyt omaa tulkintaani vuorovaikutuksen laadusta sekä episodien ilma-
piiristä.

5.3.1 Tilanteet 1 ja 2 (20 min)

Opiskelijat ovat järjestäneet lapsille nukketeatteriesityksen jossa hiiri, myyrä ja Pööpöti aikovat muuttaa maaseudulle. Tämän jälkeen lapsia innostetaan maalaamaan maaseudusta. Opiskelijat esittävät tukikysymyksiä maaseudusta: mitä maalla on? onko siellä eläimiä, hevosia, lehmiä? Onko siellä kukkia? Opiskelijat ovat laittaneet seinälle yhden ison paperin, johon kaikki halukkaat lapset saavat tulla maalaamaan maaseudusta.

Opiskelijat ovat itse maalaamistilanteessa taka-alalla ja lapset saavat maalata. Opiskelijat kuitenkin tukevat lapsia omalla puheellaan ja pyrkivät pitämään maalauksen aiheena maaseudun. Lapset maalaavat talon, pellon ja puun. Opiskelijat kehuvat lapsia paljon ja ovat kiinnostuneita heidän aikaansaannoksistaan.

Alussa lapsia on maalaamassa neljä, mutta lopulta paikalle jää vain kaksi poikaa, jotka kertovat maalauksistaan omia rinnakkaisia tarinoita, vaikka maalaukset yhdistyvätkin samalla isolla paperilla. Lapset kertovat maalaavansa tien, sillan, joen, vesiputouksen

ja sen takana asuvan hirviön ja kaloja. Lapset katsovat toistensa maalaamia kuvia usein. Opiskelija esittää kysymyksiä lasten maalaamista kuvista ja on niistä kiinnostunut. Opiskelija ei kysele enää maaseudulla olevista asioista, niin kuin videon alussa, vaan asioista jotka ovat lapsille kiinnostavia siinä tilanteessa. Episodin lopussa lasten tarinat sekoittuvat ainakin osittain yhteiseksi tarinaksi.

Episodissa vuorovaikutus on suurelta osalta verbaalista. Lapset kommunikoivat keskenään ja opiskelijoiden kanssa. Myös opiskelijat ovat aktiivisia vuorovaikutuksessa lasten kanssa. Opiskelijat esittävät kysymyksiä ja ehdotuksia lapsille. Lapset kertovat omasta maalauksestaan. Videolla on nähtävissä myös paljon nonverbaalista kommunikatiota. Lapset katsovat toisiaan ja opiskelijoita, hymyilevät ja jopa nyrpistävät näännsä jollekin asialle. Myös opiskelijat hymyilevät lapsille sekä kuuntelevat heitä. Kehonkieli ja asennot ovat rauhallisia ja rentoja, ilmapiiri maalaustilanteessa on kiireetön.

5.3.2 Tilanne 3 (26 min)

Maalaamaan tulee sama lapsi kuin edellisessäkin episodissa. Tällä kertaa maalausseinällä on useita papereita, joten lapset saavat maalata kukin omaa maalaustaan. Lapsi aloittaa maalauksensa samaan tapaan kuin edellisellä kerralla, hän maalaa talon. Tilanne on rauhallinen ja lapsi on hyvin keskittynyt tekemiseensä.

Vuorovaikutus episodissa on positiivista ja opiskelija on kiinnostunut lapsen maalauksesta. Lapsi kertoo opiskelijalle mielellään maalaamastaan. Opiskelija ja lapsi tarkastelevat valmista maalausta yhdessä. Opiskelija pystyy luomaan lapselle uusia mielikuvia maalauksesta, valuva maali voi olla valuva auringon säde. Maalauksen tarkasteleminen rauhallisesti yhdessä lapsen kanssa saa lapsen kertomaan lisää ja tuntemaan oman työnsä arvotuksen, mikä ilmenee tyytyväisenä hymynä lapsen kasvoilla. Opiskelija kommentoi myös lapsen käsissä olevaa maalia positiiviseen sävyyn, jonka jälkeen toinen maalaamassa ollut lapsi koskettaa omaa maalaustaan sormen päällään ja pyytää opiskelijaa katsomaan hänenkin maalissa olevaa sormeaan. Opiskelijan positiivinen tapa kommentoida saa lapset hymyilemään ja ihastelemaan itsekin värisävyä, jota on käsissä.

Ensimmäisen maalauksen jälkeen lapsi haluaa maalata lisää. Samoihin aikoihin toiset opiskelijat ilmoittavat nukketeatteriesityksen alkavan pian. Lapsi ei kuitenkaan halua lopettaa maalaamistaan. Tällä kertaa lapsi maalaa kaksi taloa ja vettä. Lapsi kertoo opiskelijalle mummulastaan jonka naapurit ovat kuolleet. Lapsi ja opiskelija keskustelvat hetken lapsen mummulasta. Opiskelija näyttää olevan kiinnostunut lapsen kertomasta. Opiskelija maalaa kissanpennun, jälkiä ja hiiren. Opiskelija kertoo maalatesaan tarinaa kissanpennustaan ja lapsi lopettaa hetkeksi oman maalauksensa keskittymään tarkastelemaan opiskelijan maalausta. Opiskelijan tarinassa kissanpentu pelkää hiirtä ja hiiri pelkää kissan pentua. Opiskelijan kertoessa tarinaa, lapsi tekee siihen lisäyksen. Molempien nauraessa tunnelma on positiivinen. Lapsi palaa maalamaan omaa paperiaan. Lapsi kertoo kuvassa olevan heidän talon, mutta he eivät näy koska ovat sisällä.

5.4 Videoanalyysi

Videoanalyysin tekoon ei ole olemassa spesifejä malleja tai metodeita. Tämä johtuu pääosin siitä, että videoanalyyseja käyttävät tutkijat ovat keskittyneet enemmän vuorovaikutuksen kuin prosessien kuvaamiseen. Videoanalyysin tekoon kuuluu materiaalin analysoinnin lisäksi toimintaprosessien tutkimusta ja niiden havainnoimista. Aikaa vievin vaihe videoanalyysia tehtäessä on episodien valinta ja transkriptio. Kuitenkin videoanalyysi mahdollistaa tilanteiden ja toimintojen näkemisen kokonaisina, mitä ihminen sanoo ja ennen kaikkea, mitä ihminen todellisuudessa tekee. (Jakkula 2002, 52–53.)

Ihmisten välinen vuorovaikutus muodostuu kielellisestä ja ei-kielellisestä vuorovaikutuksesta. Kielellinen vuorovaikutus muodostuu puheesta ja kirjoitetusta kielestä, ei-kielellinen vuorovaikutus muodostuu eleistä, ilmeistä ja katseista. Vuorovaikutusta tutkittaessa on tärkeää huomioida nämä kaikki vuorovaikutuksen osa-alueet. (Flewitt 2006, 26–27.) Videointi ja videoanalyysi tuntuivat minusta parhailta keinoilta nähdä ja kuulla mahdollisimman monipuolisesti aineistoani.

Videoanalyysi mahdollistaa aineistoon palaamisen yhä uudelleen ja uudelleen. Videot ovat ääninauhojen tapaan tarkkoja tallenteita luonnollisista vuorovaikutustilanteista sellaisenaan. Tarkoituksena on pyrkiä ymmärtämään vuorovaikutuksen monimuotoisuuk-

sia ja dynaamisuuksia. Tärkeä osa videoanalyysiä on aineiston keräämisen jälkeen sen rajaus. Rajauksella tutkija pyrkii jättämään tutkimukseensa materiaalin, jossa on olennaista tietoa tai olennainen tapahtuma tutkimuksen kannalta. Tämän jälkeen tutkija litteroi eli kirjoittaa auki tapahtumat, toiminnot ja puheen videoltaan. Vasta näiden toimien jälkeen tutkija voi ryhtyä tarkastelemaan materiaaliaan tulkinnallisista lähtökohdista. (Flewitt 2006, 30–35.)

Perinteiselle laadullisen aineiston analyysille on tyypillistä sen deskriptiivisyys. Tämä tarkoittaa pääasiassa aineiston kuvailemista eikä varsinaista tulkintaa. Aineiston kuvailu on kuitenkin usein edellytys tutkimusalueen jäsentämiselle ja hahmottamiselle. Empiiriselle tutkimukselle tärkeä tekijä kuvailun lisäksi on kieli ja puhe sosiaalisen todellisuuden rakentajana. Modernissa kielikäsityksessä kieli on kertonut mikä on totta ja välittynyt näin totuutena myös tutkijalle. Realistisessa kielikäsityksessä kieli itsessään on todellisuutta tuottava. Kielellä on eri tehtäviä riippuen ihmisten päämääristä ja pyrkimyksistä. Kielen katsotaan olevan sosiaalisen todellisuuden tuote samalla kun se tuottaa tätä todellisuutta. Kielellä on erilaisia tehtäviä eri tilanteessa, joten kaikki puhe tulee liittää siihen kontekstiin, mihin puhe kuuluu, eikä irrottaa sitä asiayhteydestä. (Eskola & Suoranta 2008, 138–141.)

Oma tutkimusmateriaalini koostuu useammasta videosta. Olen katsonut videot, rajannut materiaalikseni sopivat videot, kirjoittanut kuvailevalla tavalla videoilla tapahtuvan toiminnan ja jokaisen henkilön vuorosanat. Tämän jälkeen olen etsinyt tutkimusmateriaalini vuorovaikutustilanteista toiminnallisia osia, jotka vaikuttavat olennaisesti vuorovaikutuksen onnistumiseen tai epäonnistumiseen.

Videoanalyysia tehtäessä on huomioita videoilla esiintyvien henkilöiden mahdollinen anonymiteetti eli nimettömyys (Flewitt 2006, 32). Ennen videoimista kuvattavilta henkilöiltä on täytynyt saada lupa kuvata ja käyttää materiaalia tutkimustyöhön. Virallista tutkimusta tehdessä lupa täytyy olla myös viranomaisilta. Videoanalyysin ongelmakohtia on tutkijan näkökulman mahdollinen vaikuttaminen materiaalin rajaus- ja litterointivaiheessa. Myös videotallenteiden laadulla näyttää olevan suuri merkitys, onko videon kuvaaja kohdistanut kameransa oikeaan kohtaan ja saanut näin tutkimuksen kannalta tallennettua tärkeimmät asiat vai onko kuvaaja vaihtanut kuvattavaa kohdetta usein.

5.5 Aineiston ja analyysin luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden tarkastelu ei ole yleensä aivan yksiselitteistä. Laadullisen tutkimuksen tilannesidonnaisuus ja episodien rajaus ohjaavat jo sinällään tutkimusta tiettyyn suuntaan. Täytyy myös ottaa huomioon, että tutkijana teen hyvin omakohtaisia havaintoja tutkimastani aiheesta. Laadulliselle tutkimukselle tyypillisesti tutkimusotteeni on subjektiivinen.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineiston analyysivaihe ja luotettavuuden arviointi liittyy vahvasti yhteen. Tutkijalla onkin vapaus kulkea aineiston analyysin, tehtyjen tulkintojen ja tutkimustekstin välillä, toisin kuin kvantitatiivisen tutkimuksen tekijällä. Tutkimuksen luotettavuudelle tyypillistä on sen epäily. Etenkin ihmistieteille tyypillinen eettinen normi on järjestelmällisen epäilyn periaate. (Eskola & Suoranta 2008, 208–209.)

Laadullista tutkimusta tehtäessä tutkijan tulee myöntää oma subjektiivisuutensa ja oma osallisuutensa tutkimuksen suuntaan ja sen etenemiseen. Näin ollen kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkija itse on suurin luotettavuuden kriteeri, ja luotettavuus käsitys koskee koko tutkimusprosessia, ei pelkästään sen tuloksia. Kvalitatiivinen tutkimusraportti sisältää usein kvantitatiivista enemmän tutkijan omaa pohdintaa tutkimusaiheesta. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kriteereinä voidaan pitää uskottavuutta, siirrettävyyttä, varmuutta ja vahvistuvuutta. Uskottavuudella tarkoitetaan sitä, että tutkijan on tarkistettava vastaako hänen tulkintansa tutkittavien henkilöiden käsityksiä tapahtuneesta. Siirrettävyydellä tarkoitetaan tutkimustulosten siirtämistä tietyin ehdoin sopimaan myös tutkimuksen ulkopuolelle. Varmuutta tutkimukseen lisätään huomioimalla tutkijan ennako-odotukset ja vahvistuvuutta tutkimus saa toisista samansuuntaisista tutkimuksista. (Eskola & Suoranta 2008, 210–212.)

Tutkimustyö on aina sidoksissa paikkaan, aikaan ja kontekstiin. Erityisesti ihmistieteissä tutkimusta tehtäessä on syytä kiinnittää huomiota tutkittavien anonymiteetin turvaamiseen. Mitään tarkkoja henkilötietoja ei ole tarkoituksenmukaista julkaista tutkimuksissa, joten erilaiset koodit ja koodinimet ovat käytännöllisiä. Henkilöiden lisäksi myös organisaatioiden anonymiteetti on suojattava. Tutkimusta tehtäessä tutkijan on kunnioitettava tekijänoikeuksia. Erilaisten aineistojen lainaukset tai viittaukset on mainittava tutkimuksessa asiaan kuuluvalla tavalla. Tutkimuksen tulee myös olla kieliasultaan ja

sisällöltään asiallinen. Kieliopin lisäksi tutkijan täytyy kiinnittää huomiota kielen merkityksiin, ketään ei ole tarpeen loukata eikä arvostella. tutkimuseettisiin normeihin kuuluu myös, että tutkimus kuvataan niin yksityiskohtaisesti, että se on toistettavissa kuvauksen perusteella. Tutkimuksen tulee olla aina avointa, rehellistä ja toistettavaa. (Ruoppila 1999, 41–48.)

6 TUTKIMUSTULOKSET

Olen jakanut tutkimustulokseni kolmeen osaan. 1. Aikuinen kyselijänä, 2. Aikuisen ja lapsen välinen vuorovaikutus herää ja 3. Lapsi ottaa aikuisen mukaan tarinaansa. Tutkimustulokseni etenevät loogisesti kohti lapsen ja aikuisen toimivampaa vuorovaikutusta. Kohdassa 1. ja 2. (osittain) ilmenee vuorovaikutustilanteita, joissa kommunikaatio ei ole vielä molemmin puoleista eikä aikuinen löydä sopivia keinoja tukea lapsilähtöistä vuorovaikutusta. Sen sijaan aikuinen on itse aktiivisemmassa roolissa ja esittää kysymyksiä ja kommentteja itse. Kohdassa 2. (osittain) ja 3. aikuinen ei enää pyri johtamaan vuorovaikutustilanteita vaan antaa lapselle enemmän tilaa. Tutkimukseni aineisto liitteoituna on liitteessä 1.

6.1 Aikuinen kyselijänä

Tutkimusmateriaalissani lasta oli pyydetty maalaamaan maaseutuun liittyviä asioita ja maaseutua. Tästä lähtökohdasta lapsi lähtikin maalaamaan, mutta keksi sinne pian aivan uusia asioita toisen lapsen innoittaessa häntä. Materiaalissani aikuiset pyrkivät usein kysymysten avulla ohjaamaan lasta maalaamaan maaseutua. Lapset maalasivat kuvaan talon ja pellon lisäksi mm. veden reittejä, siltoja, vesiputouksen, kultakaloja ja vesiputouksessa asuvan kissan.

Tilanne 1, Episodi 1: Aikuinen kyselijänä

O: Mitäs vihreällä vois tehdä, voiko tehdä ruohoa onko maaseudulla ruohoa?
Opiskelija alkaa maalata vihreää paperin alareunaan ja kertoo yhden esityksen hahmon viihtyvän ruohikossa ja maan alla. Poika ja tyttö maalaavat keltaisella. Kolmas lapsi maalaa sinisellä. Lapset katsovat ja maalaavat keskittyneen näköisenä. Katse kiinnittyneenä omaan maalaukseen, ei aikuisiin.

O: maalaatko sinä sitä lampea?

O: Näkyykö siellä maaseudulla erilaisia eläimiä? Mitä eläimiä maalla on?

Aikuisen rooli on alussa hyvin aktiivinen. Aikuinen on tuonut lapsille aiheen maalaukselle ja pyrkii kysymysten avulla saamaan lapset maalaamaan annetusta aiheesta. Toisaalta lapsilla ei näytä olevan aikaa reagoida kaikkiin aikuisen esittämiin kysymyksiin. Lapset ovat kuitenkin kiinnostuneita maalaamisesta.

Poika ottaa punaista väriä siveltimeen ja katsoo hetken maalausta.

P: Tekisinkö tähän vaikka talon punasella?

Poika maalaa vihreän ruohikon yläpuolelle talon ääriiivat.

O: Kukahan siellä oikein asuu?

O: Osaisittekos te tehdä sinne sen Liisan ja kanan ja Matiaksen ja niiden uuden talon?

L: Minä en ossaa.

O: Oiskohan siellä kukkia ja mitähän kaikkea siellä ois?

Aikuinen jatkaa kyselemistä ja tekee ehdotuksia, mitä toivoo lasten maalaavan. Lapset ovat keskittyneitä omaan tekemiseensä ja aikuisen esittämät kysymykset jäävät ilman vastausta. Lapsilla on oma ajatus siitä, mitä haluavat maalata. Yksi lapsi kommentoi aikuisen ehdotukseen vastaamalla, ettei osaa maalata sitä, mitä aikuinen toivoo.

Poika osoittaa maalaamaansa talon ääriiiva ja sanoo:

P: Tossahan se talo jo on.

O: No niinpäs onkin.

Poika tarkastelee tytön maalaamaa suurta keltaista suorakaiteen muotoista aluetta ja ottaa itse sinistä maalia. Poika maalaa talon vierelle sinistä

O: Onko se punanen se talo?

Kuvan ulkopuolelta kuuluu lapsen kertovan maalaavansa vesiputousta. Opiskelijat ohjaavat yhä maalaamaan maaseutua ja ehdottavat siellä olevan possuja ja kanoja.

Poika maalaa keskittyneesti sinistä väriä talon vierelle. Poika tarkastelee tytön maalaamaa keltaista aluetta ja alkaa maalaamaan samaan alueeseen sinistä. Väri sekoittuu ja siitä tulee keltavihreää. Poika katsoo tarkasti kun tyttö jatkaa maalaamista ja ottaa keltaista väriä.

Tässä episodissa näkyy hyvin selkeästi aikuisen ajatus siitä, mitä pitäisi tehdä. Opiskelijat olivat suunnitelleet, että tänään maalataan maaseutua ja yrittävät ohjata lasten toimintaa haluttuun yhä suuntaan. Opiskelijat esittävät lapsille paljon kysymyksiä liittyen maaseudusta maalaamiseen. Opiskelijat myös ehdottavat lapsille useita asioita, joita maaseudulla voisi olla ja joita lapset voisivat maalata. Lapsista huomaa selvästi että maalaaminen kiinnostaa heitä, mutta opiskelijoiden kysymyksiin lapset eivät juuri kommentoi. Yksi lapsi kommentoi opiskelijoiden esittämään kysymykseen, ”en ossaa”. Lasten kommentit ovat varsin lyhyitä. Vaikka aikuisen ja lapsen välinen vuorovaikutus ei tässä esimerkissä toimi toivotulla tavalla, lapset ovat kuitenkin kiinnostuneita maalaamisesta ja etenkin toisten lasten aikaansaannoksista. Lapset katsovat toisiaan ja toisten tekemiä maalauksia. Aikuisen ja lapsen välistä katsekontaktia tässä esimerkissä ei juuri ole. Aikuiset eivät myöskään itse osallistu maalaamiseen. Tässä esimerkissä aikuinen on aloitteentekijä vuorovaikutuksessa.

6.2 Aikuisen ja lapsen välinen vuorovaikutus herää

Tilanne 1, Episodi 2: Aikuisen ja lapsen välinen vuorovaikutus herää

Poika katsoo tytön maalaamaa punaista aluetta, tyttö siirtyy maalaamaan tyhjää kohtaa ja poika ottaa sinistä maalia. Poika maalaa talon vierelle lisää sinistä.

O: Siellä taitaa olla kaksikin lampea. Onko tuo pelto niitten lampia välissä?

Poika maalaa sinistä keltaisen alueen alapuolelle.

O: Syököhän ne Matias ja Liisa jotain sieltä pellolta? Hiirethän asuu pellolla?

P: Tämä vesi kulkee täältä pellon alapuolelta.

O: Ahaa, siellä menee vähän niinku joki.

Aikuinen jatkaa aktiivista rooliaan kysymysten esittäjänä. Poika vastaa aikuisen kysymykseen kertomalla omasta ajatuksestaan, mitä maalaukseen tulee. Tällä kertaa aikuinen kommentoi pojan ajatusta maalauksessa kulkevasta vedestä, eikä jatka suoraan omien ehdotusten esittämistä kuten aikaisemmin.

Poika siirtyy maalaamaan sinisellä talon toiselle puolelle ja talon alapuolelle.

Poika ottaa keltaista maalia ja maalaa talon alapuolelle.

Opiskelijat ehdottavat yhdelle lapsista hiiren maalaamista pelolle.

L: En ossaa.

P: Tämä keltanen on tämmöstä tietä. Tässä on silta, tässä on silta tän yli.

Osa lapsista lähtee askartelemaan ja maalaamaan jää kaksi lasta.

Poika maalaa keltaista myös sinisen värin päälle.

Osa lapsista lopettaa maalaamisen ja poistuu maalauspaikalta kokonaan.

P: Täällä on vaan kaks poikaa enää maalaamassa.

O: Niin on.

Poika jatkaa omasta maalauksesta kertomista. Hän ei reagoi enää aikuisen esittämään ehdotukseen maaseudulla asuvasta hiirestä. Toinen lapsi kommentoi toistuvasti, ettei osaa maalata hiirtä. Osa maalaamassa olleista lapsista poistuu maalauspaikalta.

P: Tässä on silta tämän veden yli ja tuohon.

Poika osoittaa samalla maalaamaansa keltaista tietä talolta, joka kulkee kahden sinisellä maalatun joen yli.

O: Joo. Siitä pääsee yli.

P: Tuosta pääsee pellolle tuohon.

P: Ja tuosta sillalta voi mennä vetteen.

Poika osoittaa maalausta samalla kun kertoo. Toinen lapsi maalaa suurta sinistä aluetta. Ja opiskelija keskustelelee siitä lapsen kanssa.

P: Hei kato, tästä tulee portaat tänne alas, tänne vetteen.

Poika osoittaa maalaustaan sormella ja katsoo opiskelijaa. Opiskelija katsoo takaisin: molemminpuolinen katsekontakti.

Poika osoittaa siveltimellä maalaamaansa kohtaa. Opiskelija kääntyy katsomaan häntä.

O: Siitä voi sitten mennä portaitakin. Voiko siitä mennä sinne uimaan?

P: No voi. Voi uija tuolta sillan yli ja tänne suihkuun vesiputoukseen..

Poika osoittaa sinistä jokea ja liikuttaa sormiaan jokea pitkin lähelle toisen lapsen maalaamaa vesiputousta. Opiskelija hymyilee ja nyökkäilee pojalle, joka katsoo välillä opiskelijaan päin.

Poika jatkaa maalaamistaan ja kertoo siitä samalla opiskelijalle. Opiskelija ei enää tee ehdotuksia maaseudusta maalaamisesta, vaan alkaa kommentoida pojan kertomaa tarinaa maalauksestaan. Aikuisen huomio, kommentit ja kysymykset saavat pojan jatkamaan kertomistaan. Aikuinen antaa nyt lapsille enemmän tilaa, keksiä itse, mitä maalaavat. Myös katsekontakti lasten ja aikuisen välillä on lisääntynyt tilanteen alkuun verrattuna.

Poika siirtyy katselemaan vesiputousta vähän kauempaa. Toinen lapsi jatkaa vesiputouksen maalaamista. Opiskelija keskusteleo toisen lapsen kanssa, millaisia kaloja vesiputouksessa voisi olla. Poika on tullut lähemmäksi opiskelijaa ja toista lasta.

P: Eija, ne on minun mielestä hoppeita

Poika katselee vesiputousta kauempaa kädet taskussa.

O: Onko ne sun mielestäki hopeisia? Onkohan muunki värisiä?

Pojan ja opiskelijan välinen katsekontakti.

P: No kun ne perkataan..

L: vihreenä

O: Vihreen värisiä. Onko ne saman väristä kö se vesi?

Lapsi maalaa sinivihreää aluetta. Poika katselee maalausta hieman kauempaa.

P: Taidampa ottaa sinisen. Missäs pensseli?

Poika katselee maalipurkkeja.

O: Tuolta mää käyn hakkeen toisen.

Opiskelija ja poika hakevat uuden siveltimen kuvan ulkopuolelta.

P: Pittää nyt vähän tähän laittaa

Poika maalaa sinisellä sinistä aluetta.

Opiskelija katsoo katsoo maalausta ja poikaa.

O: Mitä sää teet siihen?

P: Että tämä vesi menis tänne.

Poika maalaa sinistä vesiputukselle.

Aikuinen esittää kysymyksiä lasten tarinasta, eikä tuo enää vahvasti omia ehdotuksia esille. Lapset jatkavat maalaamista ja tarinan keksimistä. Lasten ja aikuisen välillä on katsekontaktia.

O: Niin justinsa, siitä jatkuu se. Onko siellä muuta kun niitä kaloja?

P: Täällä on iso tila.

L: merihirviöitä.

O: Merihirviöitä, hui kauheeta. Ooksää piirtäny sinne merihirviöitä?

L: Joo.

P: No sillon tänne vesiputoukseen ei kannata tulla. Muutaku pysyä tässä omalla rannalla.

Opiskelijan ja pojan katsekontakti.

O: Onko se ilkeä vai kiltti se merihitviö?

L: Ei.

Lapset katsovat keskittyneesti opiskelijaan päin.

O (kuiskaten): Ei oo kiltti? Vai onko? Vai onkse tuhma? Kiusaako se?

Lapsi nyökkää opiskelijalle.

Aikuinen on kiinnostunut lasten maalauksesta ja tarinasta. Toinen lapsista tuo tarinaan mielikuvitusolennon, merihirviön. Aikuinen reagoi siihen myönteisesti ja kiinnostuneesti. Myös lapset ovat kiinnostuneita aikuisen reaktiosta, molemmat katsovat häntä kohti ja kuuntelevat. Aikuinen puhuu kuiskaamalla, jolloin tilanne muuttuu jopa hieman jännittäväksi. Mielikuvitusolento, tilanteen rauhallisuus ja aikuisen hyvä reagointi saavat aikaan uudenlaisen tunnelman.

Ehkä siksi, että opiskelija jäi maalaamaan kahden lapsen kanssa, opiskelijan ja maalaamaan jääneiden lasten vuorovaikutus alkaa sujua paremmin. Opiskelija esittää yhä kysymyksiä, mutta tällä kertaa kysymykset koskevat lasten maalaamia asioita, ei vain maaseutua. Poika rohkaistuu kertomaan maalaamastaan enemmän ja lapset yhdessä keksivät asioita maalaukseen. Lapset ovat kiinnostuneempia opiskelijan kysymyksistä, lapset katsovat usein opiskelijaan päin ja vastaavat pitkillä lauseilla. Toinen lapsi keksii maalaukseen mukaan mielikuvitusolennon: merihirviön. Poika pohtiikin ääneen, voiko merihirviön kanssa edes mennä samaan paikkaan uimaan ja rannalla on varmaan turvallisempaa. Opiskelija esittää lapsia kiinnostavia kysymyksiä maalauksesta ja käyttää ääntään tunnelman ylläpitämiseksi, esimerkiksi kuiskaamalla.

6.3 Lapsi ottaa aikuisen mukaan tarinaansa

Tilanne 1, Episodi 3: Lapsi ottaa aikuisen mukaan tarinaansa

Poika kävelee maalauksen edessä sen toiseen reunaan ja osoittaa siveltimellä aikaisemmin maalaamiaan keltaisia pisteitä. Katsekontakti.

P: Arvaa miks ne täältä onkii niitä kultakaloja? Ku ne ottaa niitä akvaarioon.

O: Ai jaa. Onko niillä siellä uudessa talossa se akvaario?

P: On, siihen ei oo tehty, mutta..

O: Mutta kuitenkin vois olla?

P: Niin

Poika keskeyttää keltaisten pisteiden maalaamisen ja kääntyy katsomaan opiskelijaan päin. Katsekontakti.

P: Vaikka jonkun sängyn, vaikka niinkun siinä korkeen sängyn siinä alla vois olla.

O: Niin, joo. Sinne sopis kyllä.

Poika esittää nyt aikuiselle kysymyksen tarinastaan. Hän vastaa siihen kuitenkin itse. Opiskelija esittää tässä kohtaa pojalle vastakysymyksen, joka havahduttaa pojan pohtimaan tarinan jatkoa. Tilanne on rauhallinen, opiskelija ja poika ovat kahdestaan. Mo-

lemmat esittävät kysymyksen toiselle ja heidän välillään on katsekontakti. Opiskelija pysyy hyvin pojan tarinassa, eikä yritä tuoda siihen omia lisäyksiä.

Poika katselee välillä maalausta, maaleja ja opiskelijaa. Opiskelija tarkastelee maalausta.

P: Ai sinistä!

Poika ottaa maalia ja jatkaa maalaamista.

P: Tästä ne, kato ku tästä ne mennee niin vähän vaikia lähteä takaspäin.

O: Niin, kun ne mennee putoukseen niin menneekö ne sitten jostain tuolta?

Opiskelija osoittaa putousta ja paperin alareunaa.

P: Niitten on vaikee kato lähtä pois kutäällä on vähän enemmän sitä putousta nii väkisininkin tulee tänne ja mennee tuolta ja tulee sitten tuolta kautta ja jotenkin tuolta, Poika näyttää kädellään maalauksen eri kohtia.

Poika maalaa viivan päättymään paperin reunaan. Poika kuljettaa sivellintä suojakan-kaan päällä paperin ulkopuolella, näyttääkseen reittiä, joka ei näy paperilla.

O: Siitähän tuli kiertolenkki.

Opiskelijan ja pojan välinen vuorovaikutus paranee yhä. Opiskelija esittää yhä kysymyksiä pojalle, mutta myös poika esittää kysymyksiä opiskelijalle. Vuorovaikutuksesta tulee näin vastavuoroisempaa ja poika saa olla aloitteentekijä vuorovaikutuksessa. Poika ja opiskelija katsovat toisiaan useita kertoja, katsekontaktia on enemmän kuin ensimmäisessä esimerkissä. Poika saa aikuisen mukaan maalauksen tarinaan esittämällä tälle kysymyksiä tarinasta. Myös aikuinen esittää pojalle mielekkäitä kysymyksiä ja havaintoja maalauksen lisäksi siihen liittyvästä tarinasta.

Aikuisen kehut ja lisäkysymykset lapsen maalaamista asioista saivat lapsen jatkamaan maalaamistaan pitkään ja keksimään lisää asioita maalaukseensa. Tässä tilanteessa aikuinen osoitti sensitiivisyyttä lapsen ideoita kohtaa, eikä vaatinut lasta maalaamaan oikeasti maatalaan liittyviä asioita sen enempää, kun lapset luonnostaan maalasivat. Sen sijaan aikuinen kannusti lapsia maalaamaan, keksimään ja kertomaan omia tarinoita maalauksistaan.

6.4 Tulosten tarkastelua

Ensimmäisessä episodissa aikuisen rooli oli olla aktiivinen kyselijä. Aikuinen pyrki omilla kysymyksillään ja ehdotuksillaan saamaan lapset maalaamaan aiheesta, jonka aikuinen oli valinnut. Lapset eivät juuri kommentoineet aikuisen esittämiä kysymyksiä eivätkä olleet kiinnostuneita niistä. Lapset olivat kuitenkin kiinnostuneita omasta tekemi-

sestään, maalaamisesta. Aikuisen yritys saada lapset maalaamaan juuri maaseudusta saivat toisen lapsista reagoimaan, ettei osaa ja osan lapsista poistumaan paikalta. Lasten ja aikuisten välinen vuorovaikutus oli hyvin vähäistä. Lapset katsoivat enimmäkseen omaa maalaustaan tai toisen lapsen maalaamia asioita.

Toisessa episodissa lapsia oli vain kaksi maalaamassa aikuisen kanssa. Aikuisen ja lasten välinen vuorovaikutus alkaa herätä, aikuisen muuttaessa toimintaansa. Aikuinen ei tuo enää maaseutuajatustaan esille niin voimakkaasti kuin alussa, vaan esittää kysymyksiä lasten jo maalaamista asioista. Myös lapset ottavat aktiivisemmän roolin tarinan kertojina. Episodin lopussa tunnelmassa tapahtuu muutos kun toinen lapsista keksii mielikuvitusolennon osaksi tarinaa. Myös aikuinen eläytyy lasten tarinaan. Tämän episodin kuluessa lapset saavat aikuisen muuttamaan toimintamalliaan kyselijästä kuuntelijaksi. Aikuisen käytös taas puolestaan antaa lapsille mahdollisuuden olla aktiivisempia tarinan kertojia. Aikuisen ja lasten välillä on paljon katsekontaktia.

Kolmannessa episodissa lapsi esittää opiskelijalle kysymyksen, sen sijaan että opiskelija olisi esittänyt kaikki kysymykset. Myös opiskelija pystyy esittämään lapselle kysymyksen, joka saa lapsen miettimään tarinansa kulkua uudestaan. Sekä opiskelija että lapsi onnistuivat haastamaan toisensa pohtimaan tarinaa. Heidän välillään on paljon katsekontaktia. Pojan tarinassa on myös elementtejä maalauksen ulkopuolelta, joita hän tuo esille kertomalla ja osoittamalla. Tarinaa on siis tässä tilanteessa olemassa aikuisen ja lapsen välillä myös ilman konkreettista maalausta siitä.

7 POHDINTA

Kiinnostukseni kuvan tekemiseen ja vuorovaikutuksen laatuun vahvasti minulle tutkimukseni aiheen jo alkuvaiheilla. Tutkimusprosessini on ollut varsin pitkä ja edennyt melko hitaasti. Olen tutkimukseni aikana pysähtynyt useita kertoja pohtimaan, kuinka voisin hyödyntää tutkimustani omassa työssäni. Työskentelen lastentarhanopettajana ja lasten luovan ja oma-aloitteisen ilmaisun tukeminen on mielestäni hyvin tärkeä osa lapsen kasvun ja itsetunnon tukemista sekä oppimisvalmiuksien vahvistamista. Tutkimukseni on vahvistanut käsitystäni kuvan tekemisen ja vuorovaikutuksen tärkeydestä oppimisen tukena.

Tutkimusmateriaalini koostui videoleikkeistä, joissa lapset ja aikuiset maalasivat yhdessä. Aikuisten toiminta joko vahvasti lapsen kiinnostusta maalaamiseen ja samalla maalaamastaan kertomiseen tai sai lapset toteamaan etteivät osaa ja lopettamaan koko maalaamisen. Myös lapsen toiminta vahvasti aikuisen toimintaa. Viimeisessä videossa lapsi ottaa aikuisen mukaan kertomaansa tarinaan. Vuorovaikutus on aina kahden tai useamman henkilön aikaansaama kokemuksellinen tilanne, jota ei voi sellaisenaan toistaa, mutta josta kaikki osapuolet voivat oppia. Tunnelma videoilla oli pääpiirteittäin lämmin.

Tutkimukseni ei ole toistettavissa juuri samanlaisena, koska siinä esiintyvät henkilöt kasvavat ja oppivat uutta ja eri henkilöillä on erilaiset sosiaaliset taidot alun perin. Uskon kuitenkin tutkimustulosten olevan luotettavia ja samoihin tuloksiin päästäisiin myös uudella tutkimuksella. Tutkimusmateriaalin puitteet ovat rakennettavissa uudelleen ja uskon aikuisen ja lapsen vuorovaikutuksen kehittyvän pääpiirteittäin tutkimustulosteni kaltaisesti. Vuorovaikutustaidoilla on suuri merkitys.

Tutkimusta pohtiessani huomasin, kuinka erilaisia odotuksia aikuisilla ja lapsilla voi olla toiminnan suhteen. Lapsille näytti olevan tärkeintä saada toteuttaa itse toimintaa: maalata, kun taas aikuisille maalaamisen aihe näytti tärkeämmältä. Erilaisista odotuksista huolimatta lapset ja aikuiset onnistuivat luomaan hyviä vuorovaikutustilanteita ja juonellisen tarinan.

Lapsen ja aikuisen välisen vuorovaikutuksen merkitystä ei voi korostaa liikaa millään osa-alueella. Taidekasvatuksen näkökulmasta sillä on suora vaikutus lapsen itseilmai-

suun, miten lapsi ilmaisee itseään ja luottaako lapsi omaan näkemykseensä vai pyrkiikö hän miellyttämään aikuista ja aikuisen näkemystä. Alle kouluikäisten taidekasvatukseen tulisi panostaa ja tiedostaa sen monet mahdollisuudet tukea lasta kasvamaan itseensä luottaen. Lastentarhanopettajilla on suuri mahdollisuus vaikuttaa omassa työssään taidekasvatuksen toteutukseen ja luoda lapsille mahdollisuus piirtää, tutkia ja kokeilla rohkeasti leikin avulla erilaisia tapoja jättää jälkiä omaan ympäristöönsä.

Koska lapsen ja aikuisen välisen vuorovaikutuksen onnistuminen on ensisijaisesti aikuisen vastuulla, tulee lasten parissa työskenteleville tarjota asianmukaista koulutusta vuorovaikutustaitojen ja keinojen osalta. Aikuisen vastuulla on myös vuorovaikutustilanteiden suunnittelu ja arviointi.

LÄHTEET

- Anning, A. 1999. Learning to Draw and Drawing to Learn. *Journal of Art & Design Education* 18 (2), 163–172.
- Campbell, R. 2001. Reflecting abstraction in context. Teoksessa: Piaget, J. *Studies in reflecting abstraction*. Psychology press. 1–26.
- Coates, E. 2002. 'I Forgot the sky' children's stories contained within their drawings. *International Journal of Early Education*, 10, (1), 21–35.
- Flewitt, R. 2006. Using video to investigate preschool classroom interaction: education research assumptions and methodological practices. *Visual communication*, 5, (1), 25–47.
- Forsman, A-C. & Piironen L. 2008. *Kuvien kirja. Kuvataideopetuksen käsikirja perusopetukseen*. Helsinki: Tammi.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1996. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino
- Hakkarainen, P. 2002. *Kehittävä esiopetus ja oppiminen*. Jyväskylä: PS-kustannus, 196-197.
- Hakkarainen, P. 2008. Lähikehityksen vyöhyke. Teoksessa Helenius, A. & Korhonen, R. (toim.) *Pedagogiikan palikat*. Helsinki: WSOY, 48.
- Hakkarainen, P. Lähikehityksen vyöhyke leikissä. 2001. Teoksessa Karila, K., Kinos, J. & Virtanen, J. (toim.) *Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia*. Jyväskylä: PS-Kustannus. 196-197.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2005. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.
- Hännikäinen M. & Rasku-Putkonen H. 2001. Piaget'n ja Vygotskin merkitys varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: Toim. Karila K., Kinos J. & Virtanen J. 2001. *Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia*. Jyväskylä: PS-Kustannus, 158-179.
- Jakkula, K. 2002. *Esineiden antaminen. Kehityksen peili ja kieltä ennakoiva sosiaalinen merkki 9–34 kuukauden iässä*. Kasvatustieteiden tiedekunta. Oulun yliopisto.
- Karlsson, L. 2000. *Sadutus. Avain osallistuvaan toimintakulttuuriin*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Lindqvist, G. 1998. *Leikin mahdollisuudet*. Jyväskylä: Koulutuksen tutkimuslaitos.
- Piaget, J. 1988. *Lapsi maailmansa rakentajana*. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY
- Pietilä, M. 2001. *Liikunta pienten lasten maailmassa*. Teoksessa Helenius, A. & Karila, K. & Munter, H. & Mäntynen, P. & Siren-Tiusanen H. (toim.) *Pienet päivähoidossa*. Porvoo: WSOY. 199–210.

Piironen, L. 1995. Leikissä taiteen ainekset. Teoksessa: (toim.) Grönholm, I. 1995. Kuvien maailma. Opetushallitus, 13–43.

Ruoppila, I. 1999. Lasten tutkimuksen eettisiä kysymyksiä. Teoksessa: (toim.) Ruoppila, I. & Hujala, E. & Karila, K. & Kinos, J. & Niirainen, P. & Ojala, M. 1999. Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 41–48.

Suomen virtuaaliyliopisto. 2004. Nykyaikaisen oppimistutkimuksen taustaa. http://tievie.oulu.fi/verkkopedagogiikka/luku_3/piagetin_kasitys.htm [luettu 2.12.2012]

Tolska, T. 2002. Kertova mieli. Jerome Brunerin narratiivikäsitelmä. Helsingin yliopisto: Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 178. <http://ethesis.helsinki.fi/julkaisut/kas/kasva/vk/tolska/kertovam.pdf> [luettu 6.12.2012]

Van der Veer, R. & Valsiner, J. 1991. Understanding Vygotsky. A quest for synthesis. Oxford: Blackwell.

Vygotsky, L. S. 1978a. Interaction between learning and development. Teoksessa M. Cole, V. John-Steiner, S. Scribner & E. Souberman (toim.) L. S. Vygotsky. Mind in society. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.

Vygotski, L. S. 1982. Ajattelu ja kieli. Espoo: Welin + Göös.

Liite 1

Tutkimukseni perustuu vuorovaikutukseen ja olen pyrkinyt kirjaamaan vuorovaikutuksen kannalta tärkeitä asioita. Tutkimuksessani esiintyvät henkilöt ovat opiskelija (O), lapsi (L), tutkimukseni poika (P), lapsen äiti (Ä). Jos henkilöä on ollut vaikea tunnistaa edellä kuuluvaksi, olen nimennyt hänet erikseen. Olen pyrkinyt kirjaamaan henkilöiden vuorosanat ja toiminnot ylös sekä kertomaan tilanteesta jotakin yleistä.

Episodi 1

SILMU 17.2.05 levy 1. (16 min)

Poika 5v

Pöytäteatterin aikana opiskelijat kyselivät lapsilta, millaista maaseudulla on ja miten sinne pääsee. Esityksen aikana kävi ilmi että yksi hahmoista oli ajautunut uuden talon mukana kovassa myrskyssä maaseudulle, lammen rannalle. Lopuksi opiskelijat pyytävät lapsia maalaamaan ja askartelemaan maaseutua. Kaikki lähtevät innokkaina maalaamaan. Seinälle on asetettu suuri paperi, johon kaikki saavat maalata yhdessä. Lattialla on erivärisiä maaleja ja siveltimiä. osa lapsista laittaa suojavaatteita, osa ei. Lapsia on maalaamassa enimmillään viisi samanaikaisesti. Opiskelijoita maalaus paikalla on kolme ja kaksi äitiä on lähellä lastensa tukena.

Poika on ensimmäisenä maalaamassa. Hän löytää heti mieleisensä värin ja aloittaa suoraan maalaamaan keltaisella. Opiskelija ottaa vihreää maalia ja kysyy:

O: Mitäs vihreällä vois tehdä, voiko tehdä ruohoa onko maaseudulla ruohoa?

Opiskelija alkaa maalata vihreää paperin alareunaan ja kertoo yhden esityksen hahmon viihtyvän ruohikossa ja maan alla. Poika ja tyttö maalaavat keltaisella. Kolmas lapsi maalaa sinisellä. Lapset katsovat ja maalaavat keskittyneen näköisenä. Katse kiinnittyneenä omaan maalaukseen, ei aikuisiin.

O: maalaatko sinä sitä lampea?

O: Näkyykö siellä maaseudulla erilaisia eläimiä? Mitä eläimiä maalla on?

Poika ottaa punaista väriä siveltimeen ja katsoo hetken maalausta.

P: Tekisinkö tähän vaikka talon punasella?

Poika maalaa vihreän ruohikon yläpuolelle talon ääriviivat.

O: Kukahan siellä oikein asuu?

O: Osaisittekos te tehdä sinne sen Liisan ja kanan ja Matiaksen ja niiden uuden talon?

L: Minä en ossaa.

O: Oiskohan siellä kukkia ja mitähän kaikkea siellä ois?

Poika osoittaa maalaamaansa talon ääriviiva ja sanoo:

P: Tossahan se talo jo on.

O: No niinpäs onkin.

Poika tarkastelee tytön maalaamaa suurta keltaista suorakaiteen muotoista aluetta ja ottaa itse sinistä maalia. Poika maalaa talon vierelle sinistä

O: Onko se punanen se talo?

Kuvan ulkopuolelta kuuluu lapsen kertovan maalaavansa vesiputousta. Opiskelijat ohjaavat yhä maalaamaan maaseutua ja ehdottavat siellä olevan possuja ja kanoja.

Poika maalaa keskittyneesti sinistä väriä talon vierelle. Poika tarkastelee tytön maalaamaa keltaista aluetta ja alkaa maalaamaan samaan alueeseen sinistä. Väri sekoittuu ja siitä tulee keltavihreää. Poika katsoo tarkasti kun tyttö jatkaa maalaamista ja ottaa keltaista väriä. Poika maalaa keltaisella maalaamansa sinisen alueen päälle ja jatkaa tytön aloittamaa keltaista aluetta. Poika ottaa punaista maalia ja ryhtyy maalaamaan

maan talon sisälle ikkunaa: neliö, jonka keskellä on risti. Poika maalaa talon katolle punaisen savupiipun, josta punaisia kiemuroita. Pojan toisella puolella maalaava tyttö maalaa punaisella lähelle ruohoa ja pojan maalaamaa taloa.

P: Elä sinne ku täällä on ruohoa!

Poika katsoo tytön maalaamaa punaista aluetta, tyttö siirtyy maalaamaan tyhjää kohtaa ja poika ottaa sinistä maalia. Poika maalaa talon vierelle lisää sinistä.

O: Siellä taitaa olla kaksikin lampea. Onko tuo pelto niitten lampia välissä?

Poika maalaa sinistä keltaisen alueen alapuolelle.

O: Syököhän ne Matias ja Liisa jotain sieltä pellolta? Hiirethän asuu pellolla?

P: Tämä vesi kulkee täältä pellon alapuolelta.

O: Ahaa, siellä menee vähän niinku joki.

Poika siirtyy maalaamaan sinisellä talon toiselle puolelle ja talon alapuolelle.

Poika ottaa keltaista maalia ja maalaa talon alapuolelle.

Opiskelijat ehdottavat yhdelle lapsista hiiren maalaamista pelolle.

L: En ossaa.

P: Tämä keltanen on tämmöstä tietä. Tässä on silta, tässä on silta tän yli.

Osa lapsista lähtee askartelemaan ja maalaamaan jää kaksi lasta.

Poika maalaa keltaista myös sinisen värin päälle.

Osa lapsista lopettaa maalaamisen ja poistuu maalauspaikalta kokonaan.

P: Täällä on vaan kaks poikaa enää maalaamassa.

O: Niin on.

P: Tässä on silta tämän veden yli ja tuohon.

Poika osoittaa samalla maalaamaansa keltaista tietä talolta, joka kulkee kahden sinisellä maalatun joen yli.

O: Joo. Siitä pääsee yli.

P: Tuosta pääsee pellolle tuohon.

P: Ja tuosta sillalta voi mennä vetteen.

Poika osoittaa maalausta samalla kun kertoo. Toinen lapsi maalaa suurta sinistä aluetta. Ja opiskelija keskustelelee siitä lapsen kanssa.

P: Hei kato, tästä tulee portaat tänne alas, tänne vetteen.

Poika osoittaa maalaustaan sormella ja katsoo opiskelijaa. Opiskelija katsoo takaisin: molemminpuolinen katsekontakti.

Poika osoittaa siveltimellä maalaamaansa kohtaa. Opiskelija kääntyy katsomaan häntä.

O: Siitä voi sitten mennä portaitakin. Voiko siitä mennä sinne uimaan?

P: No voi. Voi uija tuolta sillan yli ja tänne suihkuun vesiputoukseen..

Poika osoittaa sinistä jokea ja liikuttaa sormeaan jokea pitkin lähelle toisen lapsen maalaamaa vesiputousta. Opiskelija hymyilee ja nyökkäilee pojalle, joka katsoo välillä opiskelijaan päin. Poika siirtyy katselemaan vesiputousta vähän kauempaa. Toinen lapsi jatkaa vesiputouksen maalaamista. Opiskelija keskustelelee toisen lapsen kanssa, millaisia kaloja vesiputouksessa voisi olla. Poika on tullut lähemmäksi opiskelijaa ja toista lasta.

P: Eija, ne on minun mielestä hoppeita

Poika katselee vesiputousta kauempaa kädet taskussa.

O: Onko ne sun mielestäki hopeisia? Onkohan muunki värisiä?

Pojan ja opiskelijan välinen katsekontakti.

P: No kun ne perkataan..

L: vihreenä

O: Vihreen värisiä. Onko ne saman väristä kö se vesi?

Lapsi maalaa sinivihreää aluetta. Poika katselee maalausta hieman kauempaa.

P: Taidampa ottaa sinisen. Missäs pensseli?

Poika katselee maalipurkkeja.

O: Tuolta mää käyn hakkeen toisen.

Opiskelija ja poika hakevat uuden siveltimen kuvan ulkopuolelta.

P: Pittää nyt vähän tähän laittaa
 Poika maalaa sinisellä sinistä aluetta.
 Opiskelija katsoo katsoo maalausta ja poikaa.
 O: Mitä sää teet siihen?
 P: Että tämä vesi menis tänne.
 Poika maalaa sinistä vesiputukselle.
 O: Niin justinsa, siitä jatkuu se. Onko siellä muuta kun niitä kaloja?
 P: Täällä on iso tila.
 L: merihirviötä.
 O: Merihirviötä, hui kauheeta. Ooksää piirtäny sinne merihirviötä?
 L: Joo.
 P: No sillon tänne vesiputoukseen ei kannata tulla. Muutaku pysyä tässä omalla rannalla.
 Opiskelijan ja pojan katsekontakti.
 O: Onko se ilkeä vai kiltti se merihirviö?
 L: Ei.
 Lapset katsovat keskittyneesti opiskelijaan päin.
 O (kuiskaten): Ei oo kiltti? Vai onko? Vai onkse tuhma? Kiusaako se?
 Lapsi nyökkää opiskelijalle
 O: Syököhän se jos sinne menee uimaan?
 Molemmat lapset maalaavat sinistä aluetta.
 O: Minkä värinen se on se merihirviö?
 L: Punanen.
 O: Se on punanen.
 P: Emmipä on tehny jo hienoa alkua tähän.
 Poika maalaa lisää sinistä paperille, kohataan, mihin yksi lapsi oli maalannut sinisellä aiemmin.
 O: Joo. Niin, Emmi sen teki siihen.
 P: Niin, mun pikkusisko. Mun pikkusisko teki.
 Toinen lapsi maalaa punaisella sinisen päälle.
 L: Merihirviö.
 P: Minä vähän pistän tähän sinistä lissää.
 O: Siinä mennee merihirviö.
 P: Ihan täällä pellon vieressä on to..
 L: Merihirviö ja kissoja..
 O: Ai kissoja?
 Poika astuu askeleen taaksepäin ja katsoo toisen lapsen maalaamaa punaista kiemuraa.
 L: Niin.
 O: Niin justiin. Onko niitä monta?
 L: On. Nekin kiertää ihan vesiputouksessa.
 O: Joo. Tykkääköhän ne siellä kiertää? Kyllä ne varmaan tykkää.
 Poika katselee vesiputousta.
 P: Mutta, katotaan että näkyykö tää punanen sitten kun tää on kuiva.
 Poika osoittaa toisen lapsen maalaamaa punaista kiemuraa.
 P: Jos ei näy niin se on harmi, mutta.. tämä ei taia näkyä..
 Poika osoittaa sinivihreää kohtaa. Opiskelijan ja pojan välinen katsekontakti.
 O: Niin. Ei kauheen hyvin varmaan erotu
 P: Tämä
 Opiskelija kysyy toiselta lapselta, haluaako tämä laittaa lisää väriä johonkin kohtaan.
 Lapsi nyökkää vakavana. Poika palaa maalaamaan aloittamaansa sinistä aluetta.
 Opiskelija ja lapsi keskustelevat merihirviöiden syövän kaloja.
 L: ..semmosia vesikaloja. Ja ne nui tuolta sillan yli.
 Lapsi osoittaa pojan maalaamaa siltaa.

O: Sieltä ui kaukaa.
 L: Niin, tuolta sillalta.
 O: Niin sieltä sillan alta.
 Poika on lopettanut maalaamisen ja siirtynyt maalaamansa sillan luo.
 P: Täältä voi käyvä kalastamassa.
 Poika ja toinen lapsi osoittaa maalaamaansa siltaa yhdessä. Aikuisen ja lasten välillä katsekontakti.
 O: Joo.
 P: Tuosta portailta voi käyvä istumassa.
 L: niin tuolta se, se..
 P: Täältä tai täältä!
 Poika osoittaa maalausta.
 L: Tuolta se merihirviö tulee tuolta sillan, tuolta toiselta päältä.
 P: Ei se saa tulla täältä! Ei täällä kukkaan asuis jos se tulis täältä!
 P: Tietääköhän ne kun me nyt maalataan?
 O: Missäs se merihirviö? Näkyyköhän se sieltä?
 Lapsi osoittaa maalaamaansa sinistä aluetta. Poika vaihtaa sivellintä ja jatkaa sinisen alueen maalaamista.
 P: Pittää vaihtaa sivellintä. vesiputous. Täältä tulee se joki. Täältä tulee se vesi täältä näin.
 P: Se kun se tuolta tulee se vesi niin se räiskyy..
 O: Peltoon asti?
 Opiskelijan ja pojan välinen katsekontakti.
 P: Mm.. ja kato se vesi kulkee täältä alta.
 O: Peltoahan pittää aina kastella.
 P: Pellon sisältä kulkee tuohon.
 Poika maalaa sinisellä vettä keltaisen alueen alapuolelle.
 O: Joo. Sit siitä voi kastella sitä peltoa.
 P: Ei tarte ku täältä tulee tätä vettä.
 O: Niin se itestään kastuu.
 Poika osoittaa veden reittiä siveltimellä.
 P: Ku täältä sen sisältä kulkee tämä joki.
 O: Joo.
 Lapsi maalaa siniselle alueelle punaista.
 O: Siitä tuli violetti siitä merihirviöstä. Kun punasta ja sinistä sekottaa niin tulee violetia.
 Poika katselee maalausta ja maalipurkkeja.
 O: Haluaksää niitä kaloja piirtää sinne vielä?
 P: Minä teen keltasia kaloja.
 O: Joo.
 P: Tänne pisteitä.
 Poika maalaa keltaisia pisteitä siniseen jokeen.
 L: Täälläki tulee miekkakaloja.
 O: Miekkakaloja.
 P: Ei nämä oo miekkakaloja.
 O: Mitä kaloja siellä on?
 P: Nämä on tämmösiä ihan tavallisia ahvenia.
 O: Ahvenia, niin justiin.
 P: Kato täällä niitä on paljon, täältä ne lähtee.
 Poika piirtää keltaisia pisteitä siniselle alueelle.
 O: Joo.
 Videotallenne katkeaa.

Videotallenne jatkuu. Sama tarina jatkuu.

SILMU 17.2.05 (4min)
episodi 2

Poika maalaa suurelle paperille, joka kiinnitetty seinälle. Hän kertoo opiskelijalle maalaamastaan.

P: Vastavirta pikkusen ja tuossa on ihan, ihan, ihan suoraan alaspäin tuossa.

Poika kääntyy opiskelijaan ja näyttää kädellään, suurella liikkeellä ylhäältä alas. Opiskelijan ja pojan välinen katsekontakti, aikuinen kuuntelee.

P: Ja taas on vastavirta täällä.

Poika osoittaa siveltimellä maalausta veden kohdalta. Poika osoittaa savupiipusta tulevaan savuun.

P: Savupuu.

Poika kävelee maalauksen edessä, samalla katsoen sitä.

P: Puuttuukohan tästä vielä jotain..

Poika ottaa lisää keltaista väriä siveltimeen.

P: Puuttuu tää.

Poika alkaa maalaamaan suureen siniseen alueeseen keltaisia täpliä.

Opiskelija kyykistyy pojan vierellä ja hymyilee. Katsekontakti.

P: Tuossa on isäkala.

Poika osoittaa siveltimellä juuri maalaamaansa keltaista pistettä, joka on suurempi kuin muut pisteet.

P: Ja äitikalat.

Poika osoittaa toista pistettä.

O: On isoja, mikä siinä, onko pappakala?

P: Joo.

Opiskelija naurahtaa ja pohtii pitäisikö hänenkin maalata jotain.

P: Tuossa, tuossa

Poika puhelee hiljaa ja maalaa keltaisia pisteitä siniselle alueelle.

O: Onkos siellä kultakaloja?

P: Täälläki on.

Poika kävelee maalauksen edessä sen toiseen reunaan ja osoittaa siveltimellä aikaisemmin maalaamiaan keltaisia pisteitä. Katsekontakti.

P: Arvaa miks ne täältä onkii niitä kultakaloja. Ku ne ottaa niitä akvaarioon.

O: Ai jaa. Onko niillä siellä uudessa talossa se akvaario?

P: On, siihen ei oo tehty, mutta..

O: Mutta kuitenkin vois olla?

P: Niin

Poika keskeyttää keltaisten pisteiden maalaamisen ja kääntyy katsomaan opiskelijaan päin. Katsekontakti.

P: Vaikka jonkun sängyn, vaikka niinkun siinä korkeen sängyn siinä alla vois olla.

O: Niin, joo. Sinne sopis kyllä.

Poika katselee välillä maalausta, maaleja ja opiskelijaa. Opiskelija tarkastelee maalausta.

P: Ai sinistä!

Poika ottaa maalia ja jatkaa maalaamista.

P: Tästä ne, kato ku tästä ne mennee niin vähän vaikia lähteä takaspäin.

O: Niin, kun ne mennee putoukseen niin menneekö ne sitten jostain tuolta?

Opiskelija osoittaa putousta ja paperin alareunaa.

P: Niitten on vaikee kato lähtä pois kutäällä on vähän enemmän sitä putousta nii väkisin tullee tänne ja mennee tuolta ja tullee sitten tuolta kautta ja jotenkin tuolta, Poika näyttää kädellään maalauksen eri kohtia.

Poika maalaa viivan päättymään paperin reunaan. Poika kuljettaa siveltintä suojakan-kaan päällä paperin ulkopuolella, näyttääkseen reittiä, joka ei näy paperilla.

O: Siitähän tuli kiertolenkki.

P: Tuolta kato se mennee ja tuolta nousee ylös.

Poika osoittaa siveltimellä uudestaan reittiä, jonka on osittain maalannut paperille ja joka osittain kulkee paperin reunan ulkopuolella. Katsekontakti.

O: Ai jaa. Mihinkähän se tuolta mennee? Menneekö se sieltä merreen tai johonki?

P: Ei ku se tuosta jatkuu näin. Täältä piirrän näin.

Poika maalaa reitin, joka ei aiemmin ollut näkynyt paperilla, paperin alareunaan.

P: Niitten on vaikee päästä merihirviön (epäselvä sana) pois. Mutta täältä on ihan, ne mennee vaikka millä vauhilla.

Poika osoittaa siveltimellä uutta maalaamaansa sinistä aluetta. Katsekontakti.

P: Tuolta kun ne lähtee niin, tssss, ihan..

O: Ohan hirveetä vauhtia.

Poika

P: Niin.

O: Siinä on myötävirta niinkö?

P: Niin, niin nopeesti ku ralliauto.

Katsekontakti.

Pieni lapsi tulee lähettyville ja opiskelija nousee laittamaan lapselle suojavaatetta.

Poika kävelee maalauksen edessä ja katselee sitä hetken ja kävelee pois.

SILMU 17.2.05

Kaksi lasta on käynyt maalaamassa maalaukseen omia asioita. Poika palaa maalauksen luo 12min siitä, kun hän itse lopetti maalaamisen.

P: Nimi on tuolla.

P: Täältä ne kiertää ympyrää.

Poika osoittaa samalla sinisellä maalaamaansa reittiä paperin alareunassa.

O: Kirjotettaa siihen, jos joku ei ymmärrä..

Opiskelija osoittaa pojan maalaamaa reittiä.

O: Ku nämän..(epäselvä kohta) ..mää kirjotan, niin muistetaan.

P: Nii..

Poika heiluu ja lähtee hyppimään yhdellä jalalla poispäin maalauksesta. Opiskelija jää kirjoittamaan.



SILMU 10.3.05 (26min)
episodi 4

Poika 5v 1kk

Maalauspaikassa on suojakangas seinällä. Kankaalle kiinnitetään papereita ja lapset saavat vapaasti maalata. Opiskelija siirtää valmiin työn ylös kuivumaan ja Poika ryhtyy kiinnittämään omaa paperiaan seinälle opiskelijan avustuksella. Poika ja opiskelija keskustelevat alussa siitä, missä olisi hyvä kohta ja onko joku maalaus liian lähellä pojan paperia. Poika lopulta saa kiinnitettyä paperin teipillä ja valitsee itselleen siveltimen ja sinistä maalia. Opiskelijan vuorovaikutus lasten kanssa on aktiivista. Opiskelija osallistuu toimintaan, hakee katsekontaktia ja nimeää lasten käyttämiä esineitä ja värejä. Opiskelija hakee vuorovaikutusta esittämällä lapsille kysymyksiä ja kommentteja. Opiskelijan toiminta saa lapset reagoimaan vastaamalla ja katsomalla opiskelijaan (katsekontakti).

O: Saako Emmi tulla tuohon viereen? pannaan Emmille pikkusen alemmas.
Opiskelija kiinnittää tyhjän paperin pojan paperin viereen. Poika kääntyy katsomaan toista lasta.

P: Saanko minäkin tommosen, mikä sillä on?

O: Ai semmosen taiteilija..

P: Niin

Poika ja opiskelija poistuvat kuvasta etsimään pojalle suojapaitaa. He palaavat kuvaan, pojalla suojapaita yllään.

O: Tää on kiva kun tämmönen on niin sitten saa vähän roiskia. Pannaankos sulle kiinnittä?

P: Ei tarvi.

O: Eikö, pannaan yks nappi. Tosta noin. Noin, hienoa.

Viereinen lapsi kuvan ulkopuolella kertoo maalaavansa talon. Poika tarkastelee lapsen maalausta ja palaa omalle maalauspaikalleen. Poika jatkaa maalaustaan hyvin keskittyneesti. Poika maalaa paperin alareunaan sinisellä pilven muotoisen alueen. Poika ottaa punaista maalia ja maalaa paperille talon ääriviivat.

P: Vihreetä on täällä kaukana.

Poika kävelee hakemaan vihreää maalia. lapsi hänen vierellään katsoo pojan perään ja lopettaa maalaamisen.

L: Saanko mä vihreetä?

O: Saat.. (epäselvää) ..minä ojennan aina sitten tarvittaessa.

Poika katsoo lasta, ottaa vihreän siveltimen ja jatkaa maalaamista. poika maalaa talon alle vihreää.

L: Saako lisää valkosta?

O: minä tuon valkosta, juuri sitä. Miten mä osasinki ajatuksia lukea, kuka ajatteli valkoista?

Poika kääntyy katsomaan opiskelijaa, joka on hakemassa lisää maalia.

O: Emmi (epäselvää)

P: Emmi (epäselvää)

Poika jatkaa maalaamista vihreällä.

L: On täällä keltastaki..

P: täällä ei oo kettään muita maalaamassa kun kolme.

O: Tässä on valkosta. Otetaanpas tuolta, onko siellä, tuo otetaan

P: Minullekki tarviis pensselin. Minäki, mulleikki pensseli.

O: Siinä on, ota tuolta..

Poika seuraa opiskelijaa katseellaan.

- video katkeaa ja jatkuu pian -

Poika on maalaamassa samaa maalausta. Hänellä valkoista maalia ja hän maalaa pilven muotoista aluetta valkoisella paperin yläreunaan.

P: (epäselvää) kattonu yhen kerran kotona..

O: Että mitä kaikkee lensi taivaalle..

P: Niin

L: Minä teen tästä kolkeen..

Lapsi maalaa pystysuoria viivoja oman paperinsa reunaan. Poika kääntyy katselemaan maalipurkkeihin päin.

P: Mustaaki olis.

O: Mustaaki tarvitkos?

P: Jos tuolla, tuossa ei oo, tuossa harmaassa ei oo niin käy se harmaaki

O: Joo, kyllä täällä on, tämä näyttää mustalta. Tätä pittää ravistaa että tämä vesi vähän sekottuu.

Poika katsoo tarkkaavaisesti opiskelijaan päin, laittaa siveltimen kädestään maalipurkkiin ja katselee maalauksia yleisesti. Poika kävelee kuvasta pois ja kysyy kuvan ulkopuolella maalaavalta, mitä tämä tekee. Opiskelija tuo mustaa maalia lähelle pojan maalausta. Poika palaa maalaamaan. Lapsi pojan vierellä katselee maalia.

L: mitta mun pentteli?

O: Sullekki pensseli. Täällä on pensseli, jos sää näistä purkeista otat näitä pensseileitä..

Poika maalaa mustalla maalilla savupiipun talon ääriiviivojenyläpuolelle (katolle). Poika maalaa savupiipusta tulemaan pienenn aaltoilevan viivan (savua). Opiskelija katsoo lasten maalauksia, on kyykistynyt lasten tasolle heidän lähelleen.

P: Savua on tuo musta.

Poika osoittaa aaltoviivaa.

P: ..tullee tuosta savupiipusta, oli se mustaa, kato.

Poika osoittaa maalaamaansa savupiippua.

O: oli kyllä niin mustaa kun musta voi olla.

P: Melkein liianki mustaa.

poika katsoo opiskelijaan ja hymyilee.

O: On pikimustaa.

Opiskelija katsoo pojan maalausta ja hymyilee.

L: Pimeää on tuolla.

Lapsi maalaa mustaa aluetta paperiinsa.

O: Pimeää on tuolla, siellä pittää olla lamppu mukana.

L: Kohta mä teen hienon tytön, prinsessan.

O: Hienon tytön, prinsessan.

L: Se voi olla tähkäpää.

Poika katselee ympärilleen ja ottaa siveltimen maalipurkista. Lasten välinen katsekon-takti.

O: Ai tähkäpää, joo.

Poika maalaa talonääriiviivojen sisäpuolelle valkoisella.

P: Mää väritän tän vaaleenpunaseksi niin mä pitän tähän valkosta ja punasta sitten

Opiskelija katsoo viereisen lapsen sivellintä.

O: Mihin sinä haluat, teeksää sillä sen tähkäpään?

L: Teen.

O: Sää et halua tähän sammaan paperiin, sää haluat uuen paperin, niinkö?

L: Niin.

O: Joo, no outa, minä annan sulle uuen paperin.

Poika maalaa keskittyneesti valkoisella taloan.

O: Olisiko tällainen sopiva?

L: Haluaisin sen pienen..

Poika laittaa siveltimen pois ja kääntyy katsomaan opiskelijaanpäin. Opiskelija repii paperia (ääni kuuluu videolla)

O: ai sää teet pienen..

Poika astuu askeleen loitommalle maalauksestaan, kääntyy tarkastelemaan sitä kauempaa.

P: Ai mitä pitäis..

O: Oi tuo, nosta maalipurkki, ettei maali karkaa

Poika kumartuu nostamaan kaatuneen maalipurkin.

P: Tää oli just tää musta, nyt tuli kova (epäselvää) värinen..

Pojan peukaloon menee mustaa maalia pojan nostaessa maalipurkkia. Poika katsoo hetken peukalooaan ja pyyhkii maalin lopulta maalaukseensa. Poika ja lapsi katsovat opiskelijaa, joka antaa ohjeita päivämäärän kirjoittamista varten.

P: Minä oon tehny yhen kerran tehny semmosen hirvi, semmosen maalauksen.

Poika katsoo opiskelijaan päin.

O: minkä maalauksen?

P: Semmosen (epäselvää)maalauksen

Poika katsoo kun opiskelija kiinnittää paperin lapselle vierellä.

O: No nyt.

P: Keltasta.. siinä ei oo nyt pensseliä

O: Keltasta, se on hävinny se pensseli

P: Se on Emmillä

O: Onko (epäselvää) taskussa pensseli, ottaa sieltä, pestaan lopuksi ne pensselit

O: Multa hävisi se kynä..

P: Mikä kynä?

O: Minä otin kynän, millä minä kirjoitan. Täällähän se.

L: Tähtäpäällä on pitkä letti.

Lapsi osoittaa maalaustaan. Poika ottaa keltaista maalia siveltimeensä ja katsoo omaa maalaustaan askeleen kauempaa. Poika jatkaa maalaamista.

O: No niin sillä on ku sitä tähtäpäähän lettiä pitkin kiipesi sitten pelastamaan se prinssi

Opiskelija kyykistyy pojan ja lapsen väliin.

P: Ai kuka?

O: ..sillä tähtäpäällä oli varmaan se letti tänne asti.

L: Niin. Minulla on semmonen nukke.

O: Tähtäpää nukke.

Katsekontakti, opiskelija – poika.

Opiskelija katsoo pojan maalausta ja koskettaa valuvaa maalia sormellaan sormella.

O: Ohoh.

P: Ei se haittaa.

O: Ai sinä tarvitki sen?

Lapsi puhuu opiskelijalle jotain ja osoittaa maaleja.

O: Tähän punaseen? No me voijjaan kyllä ottaa tästä sivellin.

Poika maalaa maalaukseensa pilven alapuolelle keltaisen ympyrän, josta lähtee viivoja (aurinko). Poika astuu askeleen kauemmaksi ja tarkastelee maalausseinää. Opiskelija keskusteleee kuvan ulkopuolella olevan henkilön kanssa maalauksiin kirjoitettavista asioista. Poika tarkastelee hetken kuvan ulkopuolella olevaa henkilöä/maalausta ja palaa maalaamaan omaa aurinkoaan.

O: Sitten tuohon, nuo Maiju ja Niina, ne on ystäviä.

P: Ne on kaksosia.

O: Ai nekö on kaksosia.

Poika maalaa samalla aurinkoonsa lisää säteitä.

O: Tyykätsä siitä tähtäpää tarinasta? Ku siinä oli.. Alun perin oli näin, että se tähtäpään noita lukitsi semmoseen torniin..

Lapsi kääntyy katsomaan opiskelijaan päin.

L: Niin.

O: Ja sitten se oli siellä tornissä ja se oli hyvin hyvin yksinäinen..

L: siinä oli pupu.

O: Ja pupu niin.

L: Se oli houbi (epäselvä sana)

O: (toistaa epäselvän sanan) ja sitten..

Poika kumartuu maaleihin.

P: Onkos tämä samaa..

Poika astuu taaksepäin ja katsoo maalaustaan. Opiskelija tarkastelee pojan maalausta.

P: Tämä on valmis.

Opiskelija osoittaa pojan maalausta.

O: kato, sinun auringon säteesi lämmittää, kato se kulkee.. valuu tuonne maahan.

Opiskelija kääntyy katsomaan poikaa hymyillen leveästi ja naurahtaa. Poika kääntyy opiskelijaan päin ja naurahtaa. Katsekontakti opiskelija – poika.

P: Ei se haittaa.

O: Ei se haittaakaan. Niinhän se tuntuu joskus kun aurinko lämmittää oikein kuumasti, tuntuu että se oikein niinku valuu maahan. Se on valmis.

P: Niin.

O: Haluutsä lissää?

Poika katsoo maalaustaan

O: Sanotko päivää?

Opiskelija katsoo poikaa hymyillen ja ojentaa kättään (,joka on maalissa). Opiskelija nauraa.

P: En!

Poika nauraa.

O: Haluatko lissää paperia?

P: Joo. Minä tahon punasta maalia.

Poika kumartuu ottamaan punaisen siveltimen. Poika ryhtyy maalaamaan maalauksensa olevan valkoisen talon päälle punaisella.

P: Maalaan tästä.

L: En enää taho.

O: etkö enää halua maalata, no joo.. anna.. nyt sulla on se tähkää, tähkään pää siinä.. mutta olisitko tähkääälle piirtänyt mekon? Ja jalat?

L: On jo..

O: Ai jalat on tuolla. Joo, no otetaanko me se pois

P: Siinä on vaaleenpunainen talo.

O: No on. Onko hienot vaaleenpunaiset kädet?

Poika laittaa siveltimen pois. Opiskelija näyttää pojalle käsiään, jotka ovat maalissa.

Poika naurahtaa. Katsekontakti, opiskelija – poika.

O: Minä kyllä voitelen tällaista käsirasvaa.

L: Täällä on vaaleenpunaista, punasta kato mulla on.

Lapsi koskettaa omaa maalaustaan ja sormeen jää punaista väriä. Opiskelija irrottaa lapsen maalausta seinältä. Poika ryhtyy irrottamaan omaa maalaustaan seinältä.

L: Kato punainen solmi.

Lapsi laittaa etusormensa vastakkain.

O: Ai sulla on punaiset sormet. Mutta niin taiteilijalla pitää vähän ollakin väriä jokapaikassa. Sillon huomaa että taiteilija on tehnyt työtä eikä nukkunut vaan.

Opiskelija poistuu kuvasta lapsen maalauksen kanssa. Poika kävelee perässä kantaen omaa maalaustaan varovaisesti nurkista.

P: Tässä. Mää otan uuen paperin.

Poika ojentaa maalauksensa opiskelijalle, joka kiinnittää sen ylös seinälle kuivumaan.

L: Pettään multa käe.

O: Ai käet pestä? Pyyätkö sää, kipasetko että tuo äiskä auttaa sulta käet pestä? Minä autan ensin.. jos Karoliina auttaa Tuomon kanssa paperin paikoilleen niin minä käyn Emmiin kanssa pesemässä kädet ja sitten minä tulen katsomaan, mitä ihmettä on tapahtunut tälle tyhjälle paperille. Onko siihen tullut jotain vai onko se edelleen tyhjä?

Opiskelija kääntyy katsomaan poikaa ja hymyilee leveästi samalla kun leikkaa paperin. Katsekontakti opiskelija – poika. Opiskelija poistuu kuvasta. Toinen opiskelija tulee kertomaan kohta alkavasta tarinasta (pöytäteatteriesityksestä) ja kysyy, onko poika ollut katsomassa sitä aiemmin ja onko hän menossa maalaamaan vielä.

P: Oon.

O: Haalutsä tulla kattoon tarinan eka ja maalaat sen jälkeen?

P: Ei.

Poika kävelee kohti maalipurkkeja ja siveltimiä. Poika ottaa punaisen siveltimen ja aloittaa maalaamisen. Poika maalaa punaisella (kapean) talon ääriviivat. Poika erottaa talon katon poikittaisella viivalla.

Henkilö kuvan ulkopuolelta: Tuutsää, täällä on joku tarina.

P: En.

Henkilö kuvan ulkopuolelta: Häh?

P: En tule.

Henkilö kuvan ulkopuolelta: Ahah.

Poika ottaa vihreää maalia ja maalaa talon alapuolella olevan alueen vihreällä. Poika maalaa pitkästi paperin alareunaa vihreällä. Poika ottaa lisää vihreää maalia ja maalaa vihreän alueen yläpuolelle (monimuotoisemman) rakennuksen ääriviivat. Poika ottaa mustaa maalia ja maalaa punaiseen taloon savupiipuksi viivan, josta tulee aaltoilevaa viivaa (savua). Poika maalaa myös vihreän rakennuksen katolle savupiipun, josta tulee mustaa aaltoilevaa savua. Poika maalaa aaltoilevat savua esittävät viivat yhteen. Poika ottaa lisää mustaa maalia ja maalaa aaltoviivoja. Opiskelijan ääni kuuluu kuvan ulkopuolelta, poika kääntyy äänen suuntaan.

Henkilö kuvan ulkopuolelta: Tuomo on innostunu näköjään maalaamisesta.

O: Tuomo, voisit vaikka pittää Emi-siskon kanssa yhteisen näyttelyn kun teillä näitä töitä riittää.

Poika kääntyy katsomaan opiskelijaa.

P: Mi.. kenen?

O: Taidenäyttelyn..

P: Emminkö?

O: Niin ja sinun.

Poika hymyilee leveästi. Opiskelija ja poika keskustelevat hetken, minne töitä voi laittaa kuivumaan ja mistä ne näkyvät hyvin. Poika katselee hetken omaa maalaustaan ja ottaa lisää mustaa maalia. Poika maalaa savupiipun mustalla ja katsoo työtään kauempaa.

P: Sinistä.

Poika laittaa mustan siveltimen pois ja ottaa sinisen siveltimen.

P: Kaksi taloa vierekkäin.

O: Kaks taloa vierekkäin, niinhän sitä yleensä on että niitä naapureita ihmiset kaipaa, ettei oo niin yksinäistä.

Poika maalaa sinisellä pilvenmuotoista aluetta paperin alareunaan.

P: Mutta minun isomummulla ja isoukilla, niin ne assuu maalla ja siellä on vaan yks naapuri

Poika kääntyy opiskelijaan päin ja lopettaa maalaamisen.

O: Niin siellä..

P: Niillä on ollu kaks naapuria, mutta ne yh.. ne kaks naapuria on jo kuollu..

Poika kääntyy katsomaan opiskelijaa.

O: Onko siellä sitten autio mökki se yksi?

P: Eiku se on semmonen siellä keltanen talo ja verstaas semmonen, ei oo malattu se verstaas ja sit navetta.

Poika kääntyy takaisin maalaukseensa päin.

O: onko siellä navetassa vielä eläimiä?

P: Ei!

Poika kääntyy taas katsomaan opiskelijaa.

O: Eikö?

P: Siellä on ollu, mutta ei oo enää.

O: Oliskohan kiva jos siellä olis lehmä navetta kissa niinku tämä..

Poika kävelee lähemmäksi opiskelijaa ja opiskelija maalaa kissaa sivummalla. Opiskelija kääntyy poikaan ja hymyilee.

P: Niin.

O: Minä vähän.. saanko mä Karoliina sun kissaa vähän maalata.. jos tää on iso kissa, niin mää maalaan semmosen pikku-kissan.

Poika katselee opiskelijaa.

O: Minä teen pikku-kissan, olisiko se pikku-kissa piilossa tuolla.. mihin se mahtus?

Opiskelija ryhtyy maalaamaan pikku-kissaa. Poika kävelee lähemmäksi ja katsoo tarkasti.

O: Se pikku-kissa istuu tässä, (epäselvää), ja sillä pikku-kissalla on kissalle tyypillisesti pitkä häntä..

Opiskelija naurahraa ja katsoo poikaa. Katsekontakti, opiskelija – poika.

O: Sillä pikku-kissalla on isot viikset.. samanlaiset viikset kun äitillä.

P: Mutta pikku-kissalla ei ole kolme viiksee.

O: Niin.. no jos viiksiä saa aina sen verran kun on vuosia niin sitten tämä on vasta kaksi vuotias..

Opiskelija osoittaa maalaamaansa kissaa.

O: Ja tämä on kolme vuotias.

Opiskelija osoittaa maalauksessa jo ollutta kissaa.

O: No kumminki tällä pikku-kissalla on pieni nenä ja.. apua.. minä tartteisin mustaa.

P: Täällä.

Poika hakee mustan maalipurkin ja ojentaa sen opiskelijalle.

P: Tässä on iso ja pieni (sivellin)

O: No minä otan tämän..

Poika kävelee lähemmäksi opiskelijaa ja katsoo tarkasti tämän maalaavan.

O: Tällä pikku-kissalla on pienet silmät, ja suu.. se on ihan, se huutaa näin, mauu äitii..

Opiskelija kääntyy katsomaan poikaan ja hymyilee leveästi. Poika naurahtaa ja kävelee lähemmäksi opiskelijaa.

Katsekontakti opiskelija – poika jatkuu.

O: Äiti sanoo sille, että elä pelkää hiirtä, hiiret jättävät pieniä jälkiä vaan.

Opiskelija jatkaa maalaamista ja maalaa jälkiä.

O: Tuolla on hiiren jälkiä, mutta hiiri on menny piiloon.

P: Ai missä se on?

O: Missä se vois olla?

P: Vaikka täällä..

Poika kävelee maalauksen lähelle ja osoittaa sitä.

O: kuka piirtää hiiren?

P: En ossaa..

Poika heiluttaa päätään. Opiskelija ottaa lisää väriä ja ryhtyy maalaamaan hiirtä.

O: No se hiiri on tällainen pallokorva, se on juossu kauhuissaan karkuun tuota pikku-kissaa vaikka pikku-kissa iteasiassa pelkäsi sitä, mutta se hiiri ei tienny että se kissa pelkää. Nuin se on juossu.

Opiskelija töpöttää siveltimellä jälkiä maalaukseen. Poika katsoo tarkkaavaisesti.

O: Pikku-kissa sano että en minä oikeasti edes tykkää hiiristä, minä olen kaupunkilais-kissa niin minä syön vain kaupasta ostettua kissan kuivamuonaa.

Opiskelija kääntyy katsomaan poikaan ja hymyilee. Poika katsoo opiskelijaa, katsoo hetken maalausseinää ja kävelee tarkastelemaan omaa maalaustaan.

P: Ai sinistä vielä..

Poika poistuu kuvasta hakemaan maalia. Poika palaa maalipurkin ja siveltimen kanssa ja jatkaa sinisen alueen maalaamista. Poika maalaa sinisellä rajaamaansa aluetta tarkasti siniseksi.

O: Onko ne naapurit kotona ollenkaan.. onko näitten sisällä kettään?
Opiskelija osoittaa pojan maalaamia taloja. poika kääntyy katsomaan taloja.
P: Ei ku tämä on meidän koti.
Poika osoittaa vihreällä maalaamaansa taloa.
O: Ai teidän talo. No se on ainaki tyhjillään ku te ootte täällä.
Poika jatkaa maalaamista.
P: Sielläpä ei näy kettään ku me ollaan sisällä.
O: Niin, jos ei suoraan ikkunan takana (epäselvää)
P: Ollaan me siinä kotona siinä kuvassa
Poika katsoo opiskelijaan.
O: Te ootte jossain huoneessa.

- video loppuu -